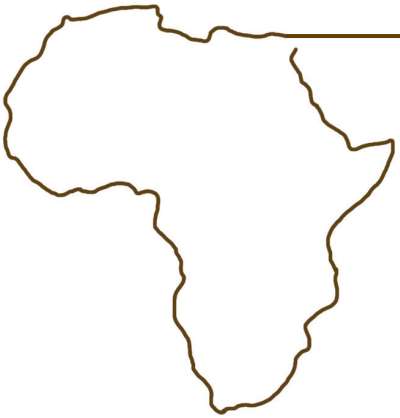

Pillanatkép Afrikáról

Pillanatkép Afrikáról
Szerkesztő || Frák Anita
Szakmai lektor || Dr. Tarrósy István, Ph.D., egyetemi adjunktus
További lektoráló munkatársak || Nikolov Nikolett, Frák Anita

Szerzők ||
dr. Barthalos Ibolya
Bongya Bogáta Zsanett
Erdődi Éva
France Mutombo Tshimuanga
Hegedűs Éva
Horváth Balázs
Kalmár András
Dr. Kutnyánszky Valéria
Marosvári Tamás
Nagy Szilvia
Nikolov Nikolett
Dr. Türke András István, Ph.D.
Simon Szilvia
Szilasi Ildikó Hermina
Dr. Tarrósy István, Ph.D.
Váci Péter
mindennapiafrika.hu

Fotók || Afrikáért Alapítvány, Afrika Tanulmányok folyóirat, Erdődi Éva, Erdődi Péter, France Mutombo Tshimuanga, Jane Goodall Institute, Jane Goodall Intézet, Dr. Kutnyánszky Valéria, Makai Sarolta, Marosvári Tamás, mindennapiafrika.hu, Nyitrai Miklós, Szilasi Ildikó Hermina, Nagy Péter, Tarrósy István, Kalmár Lajos

Borítófotó || Nagy Péter

Kiadó || IDResearch Kft. / Publikon Kiadó.
A kiadvány az Afrikáért Alapítvány megbízásából készült.

Technikai szerkesztés, tervezés és nyomdai előkészítés ||
IDResearch Kutatási és Képzési Kft

ISBN || 978-615-5001-80-2

Minden jog fenntartva!
© Afrikáért Alapítvány, 2013
© Szerzők, 2013

Kiemelt partner ||

IDResearch Kutatási és Képzési Kft.,
Afrika Tanulmányok folyóirat
(www.afrikatanulmanyok.hu)

További partner ||

Hunfalvy János Két Tanítási Nyelvű
Közgazdasági és Kereskedelmi
Szakközépiskola

Pillanatkép Afrikáról

Afrikáért Alapítvány

NEA
NEMZETI
EGYÜTTMŰKÖDÉSI ALAP

A kiadvány a Nemzeti Együttműködési Alap támogatásával jött létre.
Tartalma nem feltétlen tükrözi az NEA álláspontját.

NEA-KK-12-SZ-1298

Tartalomjegyzék

Köszöntő 7

Előszó 9

I. Az Afrikáért Alapítvány bemutatkozása 10

II. Mit gondolnak a sokszínű európaiak Afrikáról? – Afrika a valóságban 15

III. Politika
III.1. Rövid politikatörténeti áttekintés 1960-tól napjainkig 18
III.2. Gyarmatosítás dióhéjban 22
III.3. A Kongói Demokratikus Köztársaság közigazgatási és politikai berendezkedése 24

IV. Gazdaság
IV.1. Afrika gazdasága 28
IV.2. Energiakérdések Kongóban 32
IV.3. „Hallo! Hallo! Itt Kongó!” – Telekommunikáció 33

V. Társadalom
V.1. Az afrikai családok mintája 35
V.2. A felnőtté válás útja Afrikában – „ahogyan Kongóban láttam” 38

VI. Oktatás
VI.1. A kongói oktatási rendszer 40
VI.2. Az afrikai oktatás jellegzetességei 43

VII. Egészségügy
VII.1. Afrika egészségügyi helyzete napjainkban 46
VII.2. Misszió Kelet-Kongóban 48

VIII. Emberi jogok
VIII.1. Az emberi jogok helyzete Afrikában 51

IX. Kultúra

IX.1. Afrika kultúrája: Kultúra, népcsoportok, törzsek 58
IX.2. Nyelv, nyelvjárások 59
IX.3. Vallás 61

X. Környezetvédelem

X.1. Globális felmelegedés és az állandóan fagyos talaj 64
X.2. Szomjazó Afrika? 65
X.3. Hulladék-helyzetjelentés 67
X.4. Veszélyeztetett állatfajok 69

XI. Turizmus

XI.1. „Most tűzszünet van már három napja” 71
XI.2. „Habari? Mzuri!” 73
XI.3. Cserediákként Dél-Afrikában 75

XII. Infók

XII.1. Milleniumi Fejlesztési Célok 78
XII.2. Az ENSZ Afrikában 79
XII.3. Magyar civil szervezetek Magyarországon és Afrikában 81
XII.4. Önkéntesen Afrikában Afrikáért 83

Köszöntő

Kedves Diák! Kedves Pedagógus! Kedves Olvasó!
Egy országot is lehetetlen könyvből megismerni, hát még a Föld második legnagyobb földrészét, a sokszínű Afrikát! Ha a fekete kontinens homályba vesző múltját, a kultúrák színes kavalkádját és az elmúlt években felmutatott dinamikus fejlődését nézzük, kimeríthetetlen tudás és információtenger tárul a szemünk elé. Afrika óriás méretei azonban számunkra nem a megismerés megvalósíthatatlanságát jelentik, hanem egyfajta csodálattal vegyes alázatra sarkallnak bennünket. Az Afrikáért Alapítvány 10 éves munkásságához híven jelen esetben sem törekszünk egy teljes, tökéletes és minden esetben tudományos igénnyel felvázolt Afrika kép bemutatására, hisz ez lehetetlen. Sokkal inkább egy élő pillanatképet akartunk adni a mai Afrikáról. A különböző szerzők akár objektív oldalról és tudományos igénnyel, akár szubjektív oldalról, a saját tapasztalataikra támaszkodva ragadtak tollat, és vetették papírra a varázslatos kontinensről szóló ismereteiket, benyomásaikat.

Könyvünkben néhol tudományos tényekkel, néhol személyes élménybeszámolókkal, néhol akár csak egyetlen történeten keresztül avatjuk be az olvasót Afrika természeti szépségeibe és sajátos problémáiba, tágítva ezzel ismereteit és látókörét. Emellett nem titkolt szándékunk az is, hogy az olvasmányokon keresztül a Föld összes lakóját érintő, humanitárius értékekre és erényre is felhívjuk a figyelmet.

A különböző szerzők, különböző stílusú írásaiból álló egész mű olyan színes, mint maga Afrika. A cél közös: olyan könnyen befogadható ismeretek átadása a középiskolásoknak, ami által alapüzenetünk, a humanitárius értékek is tudatosulnak, ezáltal formálva a fiatalok világképét. Hálás köszönetünket szeretnénk kifejezni minden együttműködő partnernek, szerzőnek, segítőnek, HÍD-program résztvevőnek, magyarországi és határon túli iskoláknak, pedagógusoknak és diákoknak, az Afrikáért Alapítvány lelkes munkatársainak és önkéntes csapatának, Frák Anitának, Marosvári Tamásnak, valamint az afrikaiaknak, akikről sok szó esik, és nem utolsósorban a *Nemzeti Együttműködési Alapnak (NEA)*, amely támogatásával lehetővé tette, hogy a projektet megvalósítsuk, és az összegző mű megszülessen. Ezek után kijelenthetjük, hogy Afrika, mint téma egy olyan eszköznek bizonyult, ami összehoz és egyesít! Ha csak minimális szinten is megvalósult egy híd létrehozása az emberek, diákok közt, akkor ez a „Pillanatkép Afrikáról” című könyv nem lezárt fejezet a mi történetünkben, hanem lesz még folytatása.

Kellemes olvasást kívánok!

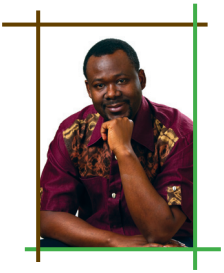

Köszönettel:

France Mutombo Tshimuanga
Afrikáért Alapítvány vezetője

Előszó

Az Afrikáért Alapítvány 2002 óta működik Magyarországon. Afrikában segélyezést és fejlesztést végzünk oktatási, szociális és egészségügyi területen, Magyarországon ismeretterjesztést és globális nevelést.

E több mint egy évtizedes munka során közel 300 magyar oktatási és kulturális intézménnyel működtünk együtt ismeretterjesztő és kulturális előadások, illetve programok szervezésében, megrendezésében. Ezen intézmények közreműködésével és segítségével 600-nál is több afrikai diáknak tudtuk megadni a lehetőséget, hogy iskolába járhassanak az általunk felépített Othniel Általános- és Középiskolában, valamint 420 árvának találtunk támogatót, hogy élelmezésük, ruháztatásuk és taníttatásuk biztosítva legyen La Providence Árvaházunkban.

Az intézményekből visszaérkező pozitív visszajelzések sora bizonyítja, hogy munkánk nem hiábavaló, és hogy nemcsak a felnőtt társadalom, de a gyerekek is nyitottak és fogékonyak a világot érintő kérdésekre, illetve elkötelezettek a megoldások keresése iránt. Egyik ékes bizonyítéka ennek, hogy 2010-ben a Hunfalvy János Két Tanítási Nyelvű Közgazdasági és Kereskedelmi Szakközépiskola új és izgalmas ötlettel fordult Alapítványunkhoz. Saját adománygyűjtő módszereikkel kívánták segíteni munkánkat, melyek a diákok koncepciói alapján zajlottak. A projekt olyannyira sikeresnek bizonyult, hogy elültette a vezérgondolat magját munkatársaink fejében. Az Afrikáért Alapítvány hosszas tervezgetés után kidolgozta Humanitárius Iskolák és Diákok Afrikáért, röviden „*HÍD Afrikáért*” elnevezésű mozgalmát.

A Hunfalvy János Fővárosi Szakközépiskola tanulói

Fotó: Hunfalvy János Fővárosi Szakközépiskola

A program alapja, hogy virtuális hidat képezzen két kontinens iskolái és diákjai között, közelebb hozza őket egymáshoz, összekösse a kevésbé ismert afrikai kultúrát – annak hétköznapjait, életét, szokásait – a magyar diákokkal, illetve ismertebbé tegye Magyarországot az afrikaiak számára. Hiszen a távoli országok problémáinak tudatosítása, és az azzal való foglalkozás nyitottabbá és érzékenyebbé teszi a diákokat hazai környezetük és problémáik megértésére is.

A program célja az Afrikáért Alapítvány oktatási, szociális, egészségügyi és egyéb fejlesztési projektjeinek támogatása többek között a Kongói Demokratikus Köztársaságban és Tanzániában. Kiemelt célunk: árva- és diáktámogatási programunk segítségével minél több gyermek oktatásának biztosítása, hogy ezáltal lehetőséget és esélyt kapjanak a tanulásra egy olyan földrészen, ahol az iskolázottsági ráta még mindig alacsony, a tanulás költségei nehezen vagy olykor egyáltalán nem megfizethetőek.

A program szerencsére egyre nagyobb népszerűségnek örvend, amiért nagyon hálásak vagyunk támogatóinknak és az érdeklődőknek egyaránt. A napi munka során született meg e könyv kiadásának gondolata. Reméljük, hogy szerzőtársainkkal együtt át tudjuk adni a hasznos ismereteket, valamint személyes élményeinket és tapasztalatainkat a fekete kontinens iránt érdeklődőknek, továbbá bízunk abban, hogy a diákok egy átfogóbb képet kapnak a Szaharától délre elterülő Afrika aktuális helyzetéről.

Szerző:
Marosvári Tamás
Afrikáért Alapítvány

Afrikáért Alapítvány: Segíteni kiváltság!

Igen, segíteni valóban kiváltság! Hiszen a jócselekedet önmagában hordozza jutalmát. Aki ad, maga is gazdagodik. *France Mutombo Tshimuanga*, az alapítvány kongói származású vezetője mindig is hitt ebben. Így amikor magyarországi teológiai tanulmányai alatt egy amerikai szervezet felkérésére részt vett egy kongói misszióban, és az út során ismét találkozott a leírhatatlan nyomorral, valamint az élet minden területén jelentkező szükséggel, a két kontinens közötti szociális különbségek arra indították, hogy szervezett kereteken belül segítsen szülőföldjén, Afrikán. 2002-ben létrehozta az Afrikáért Alapítvány közhasznú fejlesztési-segélyezési szervezetet, amelyet a Kongói Demokratikus Köztársaságban is bejegyeztek 2004-ben.

Az alapítvány mottója kezdetektől fogva: Segíteni kiváltság! Bár Afrikát egyetlen ember vagy szervezet sem tudja megváltani, úgy gondoljuk, hogy kötelességünk erőfeszítéseket tenni az ott élők szenvedéseinek csökkentéséért. Hiszen az altruista magatartás az ember egyik legfőbb erénye. Mivel a Kongói Demokratikus Köztársaság a 2. legszegényebb ország a világon (ecopedia.hu), az alapítvány afrikai tevékenységét a Kongói Demokratikus Köztársaság 7 millió lakosú fővárosában, Kinshasában kezdte meg. Célunk, hogy küldetésünket a jövőben az ország vidéki területeire, és más afrikai országokra – Etiópia, Tanzánia – is kiterjesszük. Működésünk során különös hangsúlyt fektetünk az oktatásra, a gyakorlati tudás és tapasztalat átadására, mert valljuk, hogy az afrikai embereknek nemcsak anyagi, tárgyi segélyekre van szükségük, hanem kiemelten azokra az ismeretekre, amelyek a javak önálló megszerzésére, a maguk és családjuk eltartására tanítják meg őket.

Ők azok a gyerekek, akik 2008 óta az Afrikáért Alapítvány gondozása alatt vannak

Fotó: Afrikáért Alapítvány

Programjaink

Oktatás/Othniel Általános- és Középiskola

Kongóban talán a legsúlyosabb probléma a közoktatás hiánya. Minden iskoláért fizetni kell, amely a helyi fizetésekhez, valamint a mintegy 80 %-os munkanélküliséghez képest jelentős kiadást ró a családokra. Ma tíz iskoláskorú gyermek közül csak négy jár iskolába, a többiek az utcán kóborolnak vagy dolgoznak. Az Afrikáért Alapítvány emblematikus intézménye, a főváros egyik legnagyobb szegénynegyedében található *Othniel Általános- és Középiskola* egy minimális hozzájárulást kérve több mint 5000 hátrányos helyzetű gyermek részére biztosítja az iskolába járás lehetőségét, és ad kenyérkereső szakmát a végzősök kezébe, a jó tanulókat pedig felkészíti a felsőfokú tanulmányokra.

Árvaház működtetés/La Providence Árvaház

Kongóban mintegy 4 millió árva gyermek él, közülük mintegy 200 ezer az utcán. Árvaházunk célja, hogy a jelenleg bentlakó 11 gyermekek számára megfelelő, a jövőjüket megalapozó életkörülményeket biztosítson. 2012 májusában közel egyéves küzdelem után sikerült az árvaház épületét megvásárolni eredeti tulajdonosától. Terveink szerint szeretnénk továbbfejleszteni, szépítgetni és élhetőbbé tenni az ingatlant, valamint korszerűsíteni a gyerekek és az árvaház szükségleteinek megfelelően (alvás, tisztálkodás, szabadidő, közösségi élet színterei).

Ünneplés

Fotó: Afrikáért Alapítvány

Diák- és árvatámogatási rendszer

Diák- és árvatámogatási rendszerünk az iskolások folyamatos tanítását, nevelését, értelmes szabadidő-eltöltését, valamint az árvák ellátását, és életkörülményeinek javítását teszi lehetővé. A támogatók és örökbefogadók a komplex működtetés költségeihez járulnak hozzá havi rendszeres támogatás formájában. A diáktámogatási rendszernek köszön-

hetően az iskola az elmúlt 10 év alatt nyolcszorosára emelte tanulói létszámát, és mára már elmondhatjuk, hogy több mint 1000 diák kedvezményesen tanulhat intézményünkben. A programba elsősorban azok a gyerekek kerülhetnek be, akik szociálisan a legrászorultabbak: nagyon szegény vagy népes családból származnak, ill. árvák, félárvák. Az oktatási rendszer 2x6 osztályos.

Az általános iskola 6 osztálya után következik az érettségire felkészítő középiskolai 6 osztály. Itt két év után a diákok három irány közül választhatnak: Kereskedelmi, Szabás-varrás és Tudományos Szak (gimnáziumnak megfelelő).

EVS (European Voluntary Service) Európai Önkéntes Szolgálat

Évente két alkalommal, pályázat útján kiválasztott, fiatal önkéntesek dolgoznak afrikai intézményeinkben, úgy az iskolában, mint az árvaházban. Élik az afrikai dolgozók kihívásokkal teli életét, segítik a kinshasai kollégák munkáját, de arra is alkalmuk nyílik, hogy megismerkedjenek a kongói kultúrával és a környék látványosságaival. A visszatérő önkéntesek élménybeszámolói az egyik összetevője a hazai középiskolások számára kidolgozott edukációs programunknak.

Magyar humanitárius turisták látogatása Bangu kórházban

Fotó: Afrikáért Alapítvány

Szociális missziós utak

Kongóban jelenleg kb. 80%-os a munkanélküliség (www.fogadjorokbe.hu), ami azt eredményezi, hogy az emberek nagy többsége napról-napra él, sokszor a napi betevő falatért dolgozik. Az átlagéletkor Kongóban 47 év, a polgárháborúk nyomán, ill. az alacsony átlagéletkor hatása miatt sok az árva, kb. 4 millió. Az állam nem nyújt semmilyen szociális támogatást, juttatást az állampolgároknak. Nincs TB- és nincs nyugdíjrendszer sem. Alapítványunk fontosnak tartja, hogy akár a legkisebb mértékben is, de segítsen az emberek, kiemelten a legnehezebb sorsú gyerekek szociális helyzetén. Az Afrikáért Alapítvány

Maszáj ember, Tanzánia

Fotó: Makai Sarolta

munkatársai évente két vagy több alkalommal személyesen ellenőrzik az intézmények működését, a kongói képviselet munkáját, valamint új fejlesztési lehetőségeket, támogatási területeket kutatnak fel. Elmaradhatatlanul a program része az adományozással egybekötött kórháztámogatás. Egy-egy út alkalmával két-három kórházat keresünk fel, és látunk el gyógyszer-, illetve élelmiszeradománnyal (SDA Klinika, 2 kinshasai leprakórház, Kimpese kórház, Kabindai kórház, Bangu kórház, Mondial Klinika).

Humanitárius Turizmus

2007 óta szervezünk turista utakat azok számára, akiket nemcsak a turista látványosságok vonzanak, hanem hiteles, autentikus képet szeretnének kapni Afrikáról, egyben nyitottak a humanitárius segítségnyújtásra is. Az egyedi szervezésű, 12–15 napos utak célja, hogy a tartalmas pihenés mellett az alapítvány helyi tapasztalatait és kapcsolatait kihasználva, közvetlenül, hitelesen és biztonságos körülmények között ismertessék meg az uta-

zókkal a fekete kontinens természeti szépségeit éppúgy, mint az Afrikában élők nehéz hétköznapjait. A befizetett összeg egy részét közvetlenül humanitárius projektekre és a rászorulók megsegítésére fordítjuk. A humanitárius turizmus elősegíti a különböző kultúrákban nevelkedett emberek nyitását egymás felé, az utazóknak a helyi életforma és szokások mélyebb megismerését, és nem utolsó sorban az Afrikával kapcsolatos társadalmi előítéletek lerombolását.

HÍD Afrikért és Hagyj nyomot!

A HÍD Afrikáért a magyar és afrikai diákok közti kommunikációt hivatott elősegíteni, a Hagyj nyomot! pedig az afrikai helyszínen aktuális következő lépéshez gyűjt adományokat online.

Köztünk élnek

Az afrikai programok mellett az alapítvány itthon és a határon túl is végez edukációs tevékenységet. Köztünk élnek név alatt segíti a hazánkba érkező bevándorlók elfogadását interaktív ismeretátadási módszerekkel (színház, témafeldolgozó előadások, beszélgetések).

A fenti programokon felül az alapítvány mindig nyitott a különböző humanitárius segélyakciók lebonyolítására (pl.: Szeretet Segélyakció Gomában), tárgyadományok és gyógyszerek összegyűjtésére és továbbításra, felvilágosító, prevenciós előadások megtartására (pl.: AIDS témában), valamint egyéb, aktuálisan az afrikai helyszíneken felmerülő probléma gyors megoldására.

Szerző:
Nikolov Nikolett
Afrikáért Alapítvány

„Párduc, oroszlán, gorilla, makákó
Bambusznád, majomkenyérfa, kókuszdió
Szavannák, fekete nők
Ó-ó-ó Afrika!”

Így szól a magyar KFT együttes híres slágerének refrénje. A refrén nemcsak fülbemászó, de az agyban is könnyen rögzül, és akár gondolatainkat is átformálhatja. Igen, napjainkban számos olyan audiovizuális üzenettel találkozhatunk a médiában, amely sarkított képet nyújt Afrikáról. Paradox módon a magyar ember fejében, Afrikával kapcsolatban két markáns vélemény áll egymással szemben: Az egyik oldalon romantikus naplemente, mesebeli állatvilág és természet kincsekkel teli, egzotikus világ gyönyörködtet, a másikon a leírhatatlan szegénység, betegség és a politikai-etnikai konfliktusokkal terhelt Afrika képe rajzolódik ki. A fekete kontinens hol vonzza, hol félelemmel tölti el az embereket (egyébként nem csupán a magyarokat). A magyar oktatási rendszerben kevés tananyag szól Afrikáról. A felsőoktatásban jelenleg még mindig nincs önálló afrikanisztika szak. Említésre méltó, hogy a rendszerváltás után a gyenge diplomácia miatt csökkent Afrika jelenléte a magyar társadalomban. Mi sem bizonyítja ezt jobban, mint az afrikai képviseletek csekély száma az országban, mindössze két szubszaharai ország – az angolai és a dél-afrikai – képviselteti magát nagykövetséggel, ezen felül néhány többé-kevésbé aktív tiszteletbeli konzul van jelen (nemrég pedig szudáni kereskedelmi kirendeltség nyílott). A Bevándorlási és Állampolgársági Hivatal adatai szerint csupán közel 3000 legá-

A modern világ találkozása az ősi kultúrával

Fotó: Nagy Péter

lis afrikai bevándoroló él Magyarországon. A magyar ember tehát a média által közvetített, a fogyasztói társadalom szemszögéből nézett Afrika képre, néhány útikönyvre, Kittenberger Kálmán vadásztörténeteire és az Afrikát sosem látott Rejtő Jenő képzeletbeli kalandos regényeire tud hagyatkozni. Vannak újfajta kezdeményezések, melyek e képet tágítani igyekeznek: közöttük a Pécsi Tudományegyetem Afrika Kutatóközpontját és az ország egyetlen Afrika-lapját, az Afrika Tanulmányokat érdemes említenünk.

Mivel egy 30 millió km²-es, sok száz népcsoportot számláló, több mint 1000 nyelvet beszélő, 54 országnak otthont adó kontinenst lehetetlen könyvből vagy a médián keresztül megismerni, könyvünk sem a teljesség igényével készült. Célunk, hogy egy sztereotípiáktól és szélsőséges felhangoktól mentes, autentikus képet nyújtsunk Afrikáról. Egyszer vittem valakit Afrikában, aki folyamatosan érdeklődött, hogy hol van olyan törzs, amelynek tagjai még mezítelenül vagy csak ágyékkötőben járnak. Nehéz volt meggyőznöm őt arról, hogy tudomásom szerint Kongóban ilyen csoportok már nem léteznek. Több év után kellett rájönnöm, hogy sokan összemossák egyetlen vidék látványos rituáléjának pillanatképét a teljes kontinenssel.

Sokan úgy gondolják, hogy a pigmeusok ágyékkötőben, félmeztelenül mászkálnak egész évben, mivel ez a kép felel meg leginkább a kuriózumokra vágyó európai ember elvárásainak.

De a valóság az, hogy a pigmeusok akkor öltöznek ilyen ruhákba, amikor időszakosan vadászni indulnak az esőerdőbe. A kevés öltözék alkalmassá teszi őket a vadászatra, mivel így kevésbé észrevehetőek a vadállatok számára, mint amikor szintetikus, a természettől idegen ruhák rikítanak rajtuk. Ha vége a vadászati időszaknak, ők is ugyanúgy felveszik a globalizációnak „köszönhetően” megvásárolható Adidas nadrágot, és bekapcsolják az érintőképernyős telefont. Mert térerő Afrikában is van! Sokan, főleg a gyerekek

A Yaka törzs és a tűznyelés

Fotó: France Mutombo Tshimuanga

egyetlen könyvből vagy filmből következtetnek az egész kontinensre. Azt hiszik, Afrikában mindenütt apró kunyhókkal tarkított szavannák találhatóak, ahol az oroszlánok szabadon kószálnak.Legutóbb egy naiv, őszinte felnőtt, miközben tudta, hogy a fővárosban, Kinshasában nőttem fel, azt kérdezte tőlem, belebotlottam-e már oroszlánba a házunk környékén? Ugyanez az általánosítás előfordul a háborúkkal kapcsolatban is, sokan egy háborús jelenetet látva azt hiszik, az egész kontinensen ropognak a géppuskák. Téves az a feltevés is, hogy ha Kongó keleti részén háború zajlik, ez az egész országban veszélyt jelent. A távolságok szemléltetésére: Kongó keleti és nyugati része olyan távol van egymástól, mint Budapest és Barcelona, azaz kb. 2000 km van köztük. Tehát a keleti országhatárnál zajló fegyveres konfliktus alig van hatással az ország nyugati részén élő emberek hétköznapjaira.

Marad-e Afrika a törzsi villongások és a végletek kontinense a magyar ember tudatában?

Messze nem! Maga a fekete kontinens fog előbb-utóbb a saját pozitív és reális megítéléséért kiállni. A 21. századi Afrika óriási fejlődésen ment keresztül. Több országban, például Angolában és Ruandában megindult a békefolyamat. A demokratikus elvek és a felelős kormányzás terén még van mit fejlődni, de már reményteljes folyamatok mutatkoznak. Például Zambiában Michael Sata, ellenzéki vezető nyerte a választásokat, és a korábbi elnök békésen távozott. Afrikában ez még ritka. Kongóban 40 év után, 2006-ban tartották az első demokratikus választásokat, majd 2011-ben a másodikat. Ezek biztató jelek, amelyek javuló tendenciát mutatnak. A Világbank adatai alapján körülbelül egy tucat afrikai ország GDP-je nőtt az elmúlt tíz évben minimum 6%-kal. Ghána és Ruanda például gyorsabban fejlődött, mint Dél-Korea, Tajvan és több ázsiai kistigris. Etiópia, amely sokáig az éhínség szinonimája volt, a nélkül bővült évente tartósan 10% feletti ütemben, hogy sok itteni országhoz hasonlóan óriási arany- vagy olajkészletekkel rendelkezne. Az ország viszont ma már a világ tizedik legnagyobb élőállat-exportőrének számít. (Forrás: www.origo.hu/gazdasag) Kezd továbbá kialakulni az afrikai középosztály, amely hosszú távon komoly változtatásokat fog elvárni, és ezekért tenni is hajlandó lesz.

Reméljük, hogy egyszer a fenti pozitív változásokról szólnak majd a slágerek, és a mesebeli, torz Afrika-elképzelés helyett egy 21. századi, reális és autentikus kép rajzolódik ki a külvilág számára. Ez az olvasmány a cél eléréséhez vezető út egyik állomása. Útravalóul ajánljuk:

Aki kutat, az alázattal és tisztelettel kutassa Afrikát!
Aki átéli, valóságosan élje át!
Aki közvetít, hitelesen közvetítsen!
Aki hall Afrikáról, járjon utána is!

Szerző:
France Mutombo Tshimuanga
Afrikáért Alapítvány, Elnök

DRC: Rövid politikatörténeti áttekintés 1960-tól napjainkig

A Kongói Demokratikus Köztársaság nagyjából 2,3 millió km^2-en elterülő szubszaharai állam, mely – hasonlóan további tizenhat afrikai térséghez – 1960-ban nyerte el függetlenségét volt gyarmatosítóitól, a belgáktól. A független állam első elnöke Joseph Kasa-Vubu (Kaszavubu) volt, aki 1960 júliusától 1965 novemberéig töltötte be a hivatalt, amikor is Mobutu Sese Seko (született: Joseph-Désiré Mobutu) államcsínnyel (második ízben) magához ragadta a hatalmat. Mobutut még Patrice Lumumba miniszeterelnök nevezte ki a hadsereg vezérkari főnökévé, aki később teljhatalomra tett szert. Miközben a hagyományos leopárdbőrben tetszelegni szerető Mobutu az általa Zaire-ra keresztelt országot diktátorként vezette, politikai értelemben az új afrikai öntudatra ébredést szor-

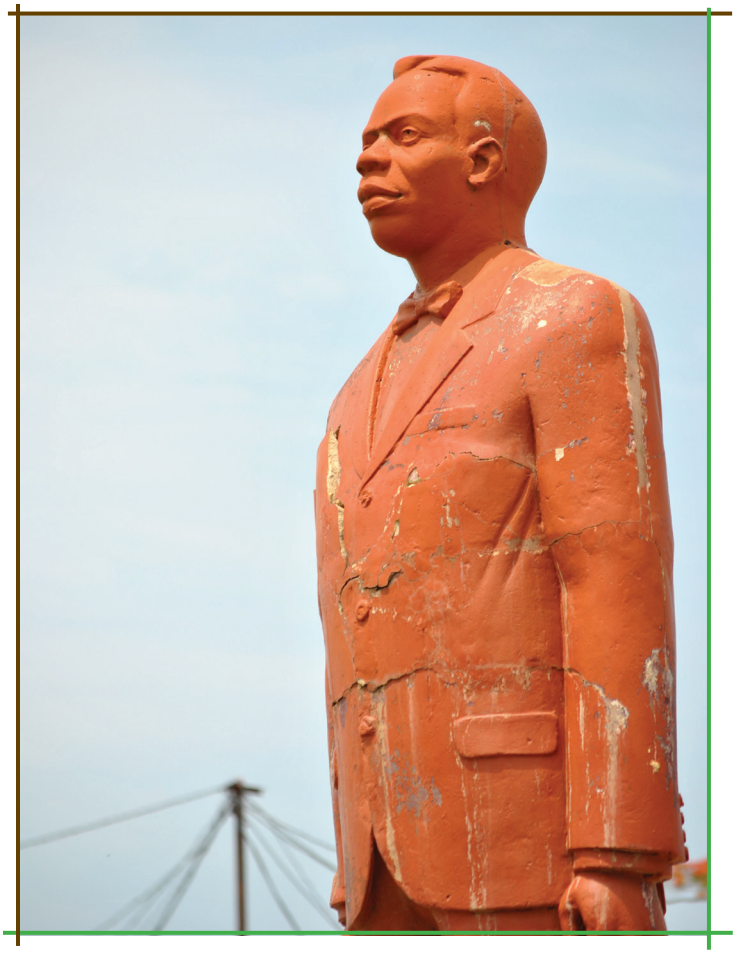

Kasa-Vubu szobra

Fotó: Tarrósy István

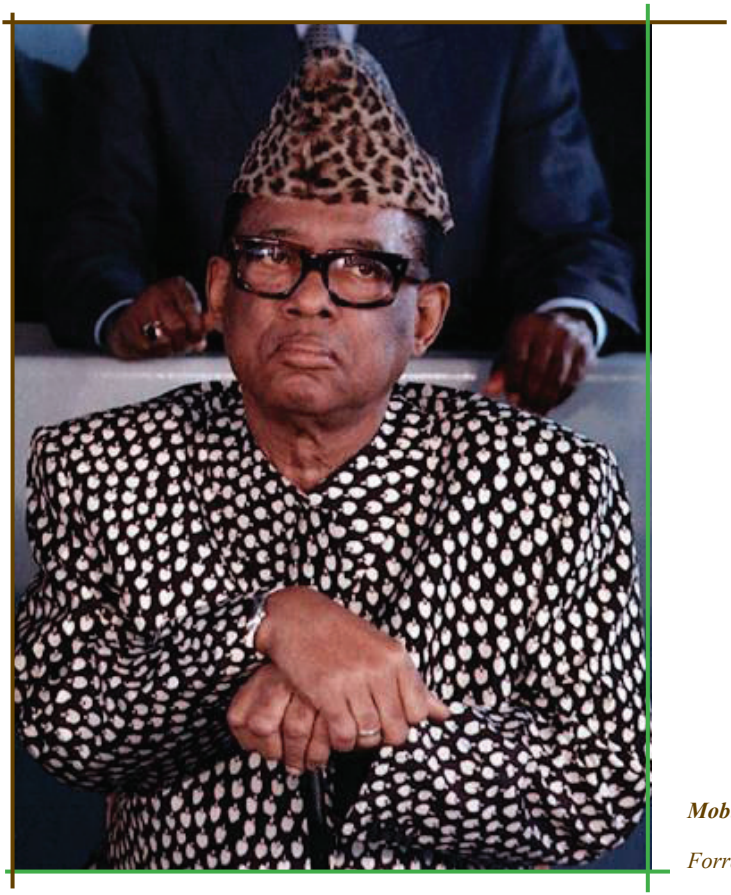

Mobutu

Forrás: http://doletown.com/

galmazta. Ez utóbbi az afrikai reneszánsz gondolatköréből táplálkozott, melynek gyökerei egészen a 18. Századig nyúlnak vissza. Magát a kifejezést legelőször Cheik Anta Diop szenegáli történész írta le 1948-ban, és ahogyan Kovács Máté is utal rá (Kovács, 2006: 242), a főként a rabszolgakereskedelemnek, majd a gyarmatosításnak „köszönhető" megalázottság és kisemmizettség érzése szabott sokáig gátat az afrikai fejlődésnek, amely egyébként évszázadokon keresztül képes volt önmagából fakadóan királyságokat, birodalmakat, államalakulatokat, fontos civilizációkat (például a ghánai, a mali birodalmat, az akszúmi vagy a zulu királyságot) kialakítani, működtetni. Annak érdekében, hogy az afrikai államok képesek legyenek sikeresen integrálódni a globális folyamatokba, merítkezniük kell saját kultúrájukból, tradícióikból, újra kell fogalmazniuk magukat – Thabo Mbeki volt dél-afrikai elnök szerint „Afrikának meg kell határoznia önmagát" (*Africa, define yourself!*).

Mobutu egyeduralma alatt az ellenzéki gondolat csíráját is igyekezett kiírtani a társadalomból – pedig főleg az akkori egyetemisták körében történtek szerveződések, hogy rendszerellenes kritikának adjanak hangot, kézzel fogható sikereket azonban nem érhet-

tek el a számos fegyveres testülettel, erővel felvértezett elnöki hatalommal szemben. Rezsimére találóan a „kleptokrácia” kifejezés illeszthető: a „tolvajuralom” szinte semmi másról nem szólt, mint arról, hogy Mobutu és szűk klientúrája (de legfőképpen családja) hihetetlenül meggazdagodjon eltékozolva a kongói állami vagyont, az ásványkincsekből származtatható bevételek jelentős részét, óriási adóssággödörbe lökve országát. Mindezzel párosult, hogy Mobutu szisztematikusan űzte el az országból a külföldi befektetőket, donorokat – többek között a függetlenség utáni időszakban oly lelkes japán üzletemberek példája a mai napig óvatosságra inti a kongói befektetésekben gondolkodó gazdasági szereplőket, pedig éppen a külföldi tőkebefektetések volumenének emelése a célja a ma hatalmon lévő vezetésnek. A nemzetközi szereplők közül főleg az amerikai befektetőknek kedvezett a Mobutu által teremtett gazdasági környezet. Az 1970-es évek elején, pár év leforgása alatt a beruházások száma tízszeresére nőtt, azáltal azonban, hogy a gazdaság nem indult be, az életszínvonal nem emelkedett, fokozatosan vitték ki a profitot, valamint az egész tőkét (miután üzemeiket is bezárták), mely elé Mobutu nem gördített aka-

Kabila szobra

Fotó: Tarrósy István

dályt (Besenyő et al., 2010: 80). A több mint három évtizedig, egészen 1997-ig „uralkodó” államfő az Afrika valaha volt legkorruptabb vezetője címet (ha lenne ilyen) is kivívta magának. Hatalmát a luba népcsoporthoz tartozó Laurent-Désiré Kabila döntötte meg.

Kabilának lehetősége volt felsőfokú tanulmányokat folytatni: politikai filozófiát tanult Franciaországban, Szerbiában és Tanzániában. Már 21 évesen, keményvonalas lumumbistaként részt vett az első kongói krízisben, akkor a katangai lubák szervezetének ifjúsági szárnyában harcolt a belgák szövetségesének tartott Moise Tshombe (Csombe) ellen. 1967-ben Dél-Kivu tartományban létrehozta saját pártját, a Népi Felszabadítási Pártot (PRP), mellyel a hegyekben egy kollektív mezőgazdaságon alapuló marxista miniállamot hozott létre, és főként drágakövek, ásványkincsek csempészéséből szerzett bevételeket közössége számára, melyet a népi Kínától érkező támogatás ellenére Mobutu több mint tíz évvel később, 1980-ban tudott felszámolni. A sokáig a rendszer ellen gerillaként harcoló Kabilának az 1994-es ruandai népirtást követően adódott lehetősége a visszatérésre, amikor is tuszi szövetségeseivel 1996 őszén a Demokratikus Erők Szövetsége a Felszabadulásért (ADLF) elnevezésű formációval, hathatós ugandai és ruandai támogatással felkelést robbantott ki, majd támadást indított a Mobutu-rezsim ellen, és sikerült elűznie a diktátort. 1997. Május 29-én újabb diktátor került a kongói állam élére, melynek neve ismét Kongói Demokratikus Köztársaság lett az új vezető egyik első döntésének eredményeként.

Az Öreg (szuahéliül: Mzee – hasonlóan Kenya első elnökéhez, az ikonikus államférfi Kenyattához, akit szintén e néven emlegetett saját népe) Kabila „meglepő módon” személyi kultuszt igyekezett bevezetni, amit hamar megelégelt a lakosság. Eredeti szövetségeit is képes volt maga ellen fordítani, jól összeveszett a nyugati hatalmakkal, és elsősorban Ugandával és Ruandával, akik valójában hatalomba segítették. 1998 augusztusában éppen ruandai és ugandai támogatással több városban is lázadás tört ki (Szabó, 2008: 124), és a Dél-afrikai Fejlesztési Közösség (SADC) több tagjának – így például Zimbabwének, Angolának, Namíbiának, akik a mielőbbi tűzszünetben és békében voltak érdekeltek – becsatlakozásával egyre terebélyesedett a konfliktus. A később „Afrika világháborúja” néven elhíresült regionális háborút – a második kongói háborúba nem kevesebb, mint 12 afrikai állam keveredett bele Líbiától Szudánon át Namíbiáig (Hettyey, 2010: 1) – az Öreg már nem tudta megnyugtatóan lezárni, mert 2001. Január 16-án közvetlen testőrségének egyik tagja meggyilkolta. Néhány nappal később pedig fia, az ifjabb Kabila került hatalomra.

Az 1971-es születésű Joseph Kabila katonai oktatásban részesült, Tanzániában, Ugandában és Kínában képezhette magát. A híres-hírhedt kadogo (gyerekkatona) egységek egykori parancsnokaként is háborús tapasztalatokat szerzett fiatal vezetőre jelentős nyomás nehezedett hatalomra kerülésének napjától: véget kellett vetnie a háborúnak. A 2002-ben a dél-afrikai Sun City-ben megkötött békeegyezménnyel többek között olyan vállalásokat tett, melyekkel a Kongói Demokratikus Köztársaság történelmében új időszámítás kezdődött. Bár a mai napig az észak-keleti tartományban zajlanak polgárháborús cselekmények, nem szűnt meg a fegyveres konfliktus, a kongói vezetés visszanyerte a gazdasá-

Joseph Kabila Kabangi

Forrás:
http://elon221a.pbworks.com

gilag, technológiailag fejlett északi (nyugati) államok támogatását, és egy új politikai rend felépítésébe kezdhetett bele. A 2005-ben megtartott részleges népszavazáson elfogadott új alkotmány értelmében 2006. Július 30-án többpárti választásokra került sor, melyen Kabila nyert, és lett ezáltal az ország szabadon megválasztott elnöke. Ma második ötéves terminusát tölti a 2011 decemberében a megfigyelők által vitatható körülmények között lebonyolított elnökválasztás eredményeként. A következő politikai megmérettetésre – ha előbb nem – 2016-ben kerül sor.

Gyarmatosítás dióhéjban

A több szerző által is a gyarmatosítás „kakukktojásának" tartott Kongó először még a 15. Század végén (1480-as évek) lehetett részese az európaiakkal való találkozásoknak, ekkor ugyanis a híres portugál felfedező Diogo Cão jutott el a Kongó-folyó torkolatvidékére, és láthatta meg Matadi városát. E partvidéki terület is a 16. Századtól a „nagy triangulumként" elhíresült európai-atlanti-karibi rabszolga- és általában cserekereskedelmi háromszög részévé vált. A „kakukktojás" elnevezés abból adódik, hogy a térség II. Lipót belga király (uralkodott 1865–1909 között) személyes domíniumaként lett először gyarmatosítva, és a létrejött Kongó Szabad Állam a király személye miatt perszonálunióban létezett Belgiummal (Szabó, 2008: 13). 1908-ban azonban számos, a nemzetközi sajtót is bejárt problémát követően (éhínség, kényszermunkára kötelezett helybéliek, gyilkosságok), valamint figyelembe véve azt is, hogy a király saját magánpénztárából képtelen

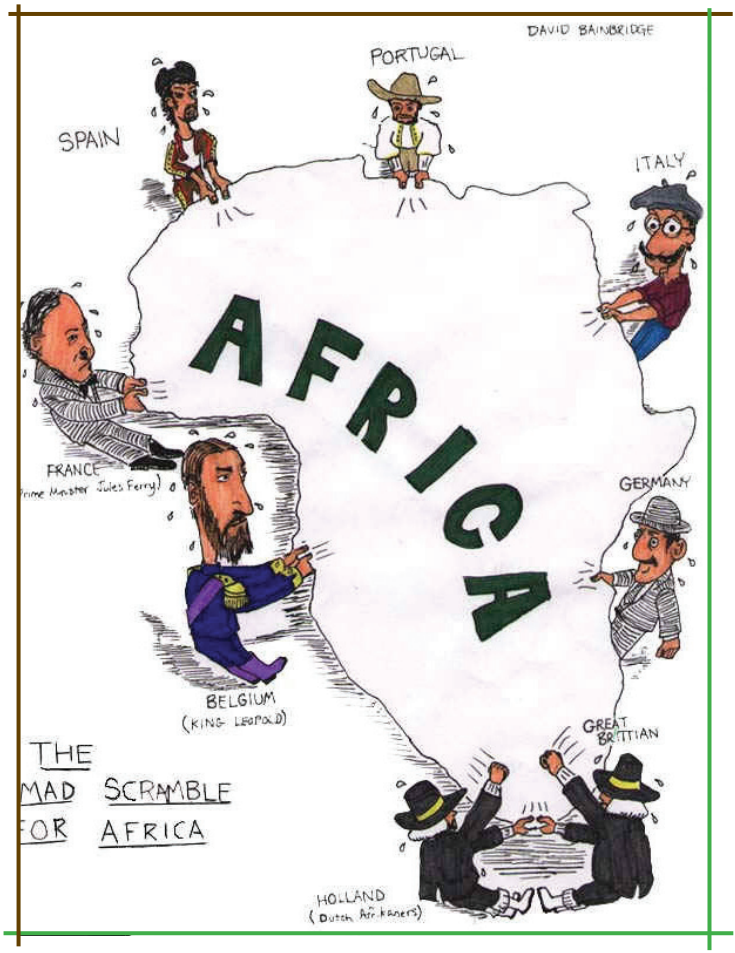

Versenyfutás Afrikáért

Forrás: http://ramblingsofabrowngirl.files.wordpress.com

volt finanszírozni a megszerzett terület adminisztrációját, működtetését, a belga kormány Belga Kongó néven annektálta és gyarmatává tette II. Lipót „afrikai országát". Kinshasa központtal a függetlenséget 1960. Június 30-án nyerte el a terület, és lett először Kongói Köztársaság, majd Kongói Demokratikus Köztársaság. A Kongó-folyó északi partján elterülő kisebb térséget a franciák gyarmatosították, amely szintén 1960-ban szabadult az európai uralom alól, és Brazzaville központtal ma Kongói Köztársaság néven önálló állam. A világ földrajzi értelemben vett egymáshoz két legközelebb elhelyezkedő fővárosa – Kinshasa és Brazzaville – a folyó két partján Afrika e régiójában található, ahol a két Kongó találkozik, egyben elválik egymástól.

A gyarmatosítás kapcsán mindig felmerül a berlini Kongó-konferencia (az 1884–85-ös afrikai ügyeket tárgyaló csúcstalálkozó), amelynek végkimenetele tévesen él a köztudatban. Nem ezen a konferencián osztották fel ugyanis egymás között az európai hatalmak Afrikát! A Kongó és Zambézi folyók hajózhatóságában döntő konferencia a „versenyfu-

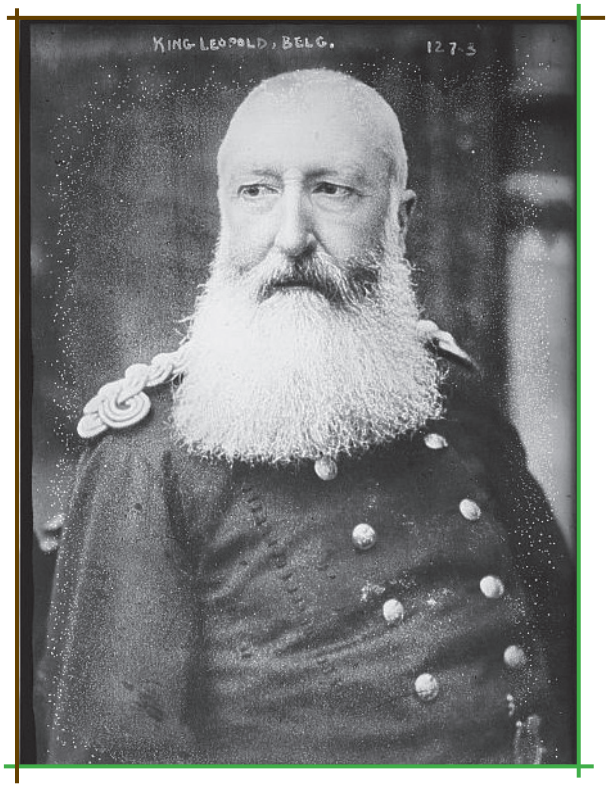

II. Lipót

Forrás: http://www.weboid.hu

tás Afrikáért" elnevezésű folyamathoz azonban mindenképpen hozzájárult. Az 1885. Február 26-án 14 ország által aláírt dokumentum, az ún. Főkta (a nemzetközi jogban: Acte général de la conférence de Berlin de 1885), amely később az Afrikában gyarmatosító hatalmak érdekszféráinak elkülönítéséhez is hozzájárult, egy külön pontban szabályozta a létrehozott érdekszférák tiszteletben tartását, valamint a további tényleges, a partvidékről a kontinens belseje irányában eszközölhető területfoglalások menetét. Sok esetben a gyarmatosítók diplomáciai gyakorlatukban – csak hogy az egymás közötti politikai szembenállás okozta feszültségeket enyhítsék – „csereberéket" foganatosítottak. Lord Salisbury miniszterelnök, aki a berlini konferencián részt vevő brit delegációt vezette, 1890. Augusztus 7-én a London Times-nek adott interjújában így nyilatkozott a témát illetően: „[...] egymástól adunk-veszünk hegyeket és folyókat, azzal az apró szépséghibával, hogy valójában sohasem tudtuk, hogy pontosan hol is találhatók" (In: Meredith, 2006: 2).

A Kongói Demokratikus Köztársaság közigazgatási és politikai berendezkedése

A köztársaságban a francia polgárjog belga változata képezi a jogrend alapját és a 2006. Február 18-án életbe lépett új alkotmány szerint az állam legfőbb vezetőjét, az elnököt többpárti választásokon ötéves terminusra választják a voksolásra jogosultak. (Jelenleg

A bukott állami index (Failed State Index – FSI) a Kongói Demokratikus Köztársaság esetében 2012-ben: 111,2 a maximálisan adható 120 pontból. Ezzel a világ második legbukottabb állama (Szomália mögött). Forrás: ffp.statesindex.org. Általában a bukott államokról ld. Búr Gábor (2006): Gyenge államok és államkudarcok Afrikában. In: Marton Péter (szerk.): Államok és államkudarcok a globalizálódó világban. Teleki László Intézet Külpolitikai Tanulmányok Központja, Budapest. (e-book); Búr Gábor (2009): Államkudarcok Afrikában, valamint és Benkes Mihály (2009): Az afrikai államiság természete és a nemzetközi rendszer. In: Csizmadia Sándor – Tarrósy István (szerk.): Afrika ma. Tradíció, átalakulás, fejlődés. Publikon Kiadó, Pécs. 75–91. o. és 29–59. o.

Joseph Kabila az újraválasztott elnök, aki a legutóbbi választásokon a szavazatok 49%-át szerezte meg.) A kétkamarás törvényhozás felsőházát 108 taggal a Szenátus, alsóházát 500 taggal a Képviselőház (vagy akár nemzetgyűlés, franciául: Assemblée nationale) alkotja. A Szenátusban úgy juthatnak mandátumhoz a képviselők, hogy a tartományi gyűlések válaszják meg őket szintén ötéves időtartamra. A Képviselőházban 61 helyre egyfős egyéni körzetekből juthatnak be, a további 439 helyért pedig a több jelöltet állító választókerületekből versengve szerezhetnek ugyancsak öt évre szóló mandátumot a politikusok.

A Kongói Demokratikus Köztársaságot jelenleg 10 tartományra (province) és egy városra (ville) oszthatjuk közigazgatási értelemben. Ez utóbbi maga a főváros, Kinshasa, és régiója. A tartományok sorrendben a következők: Bandundu, Bas-Congo, Equateur, Kasai-Occidental, Kasai-Oriental, Katanga, Kinshasa, Maniema, Nord-Kivu, Orientale, Sud-Kivu. Az új alkotmány értelmében a struktúrát alábontják és 2009-től 26 „új tartománnyal” működtetik az országot (ez sajnos a mai napig nem következett még be).

Vannak afrikai sikersztorik! Nem csupán gazdasági növekedés tekintetében, hanem az államok működése értelmében vannak olyan afrikai államok, melyek példaértékű sajátos építkezést folytatnak. Botswana egyike e történeteknek: a britektől 1966-ban függetlenné vált dél-afrikai ország önálló államiságának első napjától saját vezetőit, menedzsereit képezte ki, megfelelően mérte fel adottságait, melyeket aztán ideálisan hasznosít a mai napig, stabil politikát, működő képviseleti demokráciát tudhat magáénak – ez megtérülve a gazdasági növekedés, és általában a fejlődés számára is optimális keretet biztosít, így nem csoda, hogy Botswana a világ egyik leggyorsabban fejlődő gazdaságává vált.

Amikor „jó kormányzást” (good governance) vár el az afrikai államoktól a nemzetközi közösség, a donorok, a nemzetközi szervezetek, akkor ezt annak tudatában kell tenniük, hogy tudják, az afrikai függetlenségek elnyerése óta Afrika-szerte diktatúrák, katonai puccsok, polgárháborúk övezték a döcögősen fejlődő országok társadalmait. Az általunk ismert/tudott kelet-közép-európai demokrácia (amely összehasonlításként eleve más, mint a nyugat-európai vagy amerikai) nem ültethető át az afrikai politikára. Afrikának sajátos demokráciát, a demokratikus gyakorlatok napi alkalmazását kell kiépítenie, tradíciói, hiedelmei, eddigi gyakorlatai, és főként lakosainak igényei, elképzelései, elvárásai alapján.

A gyarmati uralom alól történt szabadulása óta a Kongói Demokratikus Köztársaság valójában egy permanens társadalmi-politikai krízisben lévő államalakulat, amely a világ egyik legsérülékenyebb – a Foreign Policy és a Fund for Peace által évente közölt rangsor szerint az egyik „legbukottabb”[1] – állama, fő problémaként a rossz kormányzást konstatálhatjuk. Theodore Trefon (2004) után a Kongói Demokratikus Köztársaságot egy olyan „fekete lyuknak” minősíthetjük, amelyben a közszolgáltatások inkább utópiaként fogalmazhatók meg, valójában az állam sem regális, sem modern értelemben nem képes ellátni funkcióit. Miközben a helyzet tényleg e minősítéssel illethető, a napi valóság némileg árnyalja a képet – és erre pontosan, komoly terepkutatásokat lefolytatva mutat rá Titeca és De Herdt (2011). Az Antwerpeni Egyetem kutatói tudományos cikkükben bemutatják, hogy e bukott szubszaharai államban (is) valahogyan mégis működnek a közszolgáltatások, jelesül az oktatás, melyet közelebbről vizsgáltak meg, ugyanis, ahogyan ők nevezik, a „valódi kormányzás” a napi élet velejárója – annak ellenére, hogy a központi kormányzat az állam egész területére vonatkozóan nem képes államhatalomként működni. 1960 óta az első szabadnak minősített választásokat 2006-ban tartották. Azáltal, hogy nincs hatékonyan működő központi hatalom, amely az egész ország felett képes lenne kontrollt kialakítani és ténylegesen vezetni (mint kormányzat, azaz végrehajtó hatalom), egyes területeken bizonyos politikai csoportok kormányoznak. A Belügyminisztérium nyilvántartása szerint 278 regisztrált párt létezik a Kongói Demokratikus Köztársaságban. Ezek közül az alsóházba 57 párt illetve 2 független képviselő jutott be. A legtöbb mandátummal az Újjáépítés és Demokrácia Néppárt (PPRD – Kabila pártja, aki viszont a választásokat független jelöltként nyerte meg), a Kongói Felszabadítási Mozgalom (MLC), az Egyesült Lumumbista Párt (PLU), valamint a Társadalmi Mozgalom a Megújulásért (MSR) és a Megújulás Erői (FR) pártok rendelkeznek – ez az öt összesen 262 hellyel.

Szerző:
Dr. Tarrósy István, Ph.D.
egyetemi adjunktus, Afrika-kutató
A PTE Afrika Kutatóközpont vezetője

Hivatkozott irodalom:

Besenyő János et al. (2010): Országismertető: Kongói Demokratikus Köztársaság. Az MH Összhaderőnemi Parancsnokság Tudományos Tanács kiadványa. 138. o.

Kovács Máté (2006): Az Afrikai Reneszánsz és a kultúra. In: Sebestyén Éva – Szombathy Zoltán – Tarrósy István (szerk.): Harambee. Tanulmányok Füssi Nagy Géza 60. Születésnapjára. Publikon Kiadó, Pécs. 242–253. o.

Hettyey András (2010): Afrika világháborúja. Recenzió. Interneten elérhető: http://www.grotius.hu/doc/pub/UQWMMY/2010_66_hettyey_andras_prunier_recenzio.pdf

Meredith, Martin (2006): The State of Africa. A History of Fifty Years of Independence. The Free Press, London.

Szabó Loránd (2008): Kongói kaleidoszkóp 1998–2008: a hatalmi erőtér változásai. Külügyi Szemle. 2008. Téli szám. 119–139. o.

Szabó Loránd (2008): Tévhitek és tények a Kongói Demokratikus Köztársaság előtti Kongóról egy történeti áttekintés ürügyén. Afrika Tanulmányok. II. évf. 4. sz., 10–19. o.

Tarrósy István (2011): Kelet-Afrika a fejlődés útján. A Kelet-afrikai Közösség és tagállamai közelebbről. Publikon Kiadó, Pécs.

Tarrósy István (2013): Kongói kontrasztok. Afrika Tanulmányok. 7. évf. 1. sz., 19–27. o.

Titeca, Kristof – De Herdt, Tom (2011): Real Governance Beyond the 'Failed State': Negotiating Education in the Democratic Republic of the Congo. African Affairs. 110. évf. 439. sz., 213–231. o.

Trefon, Theodore (2004): Reinventing Order in the Congo: How people respond to state failure in Kinshasa. Zed Books, London.

Gazdaság

Afrika gazdasága

Az életszínvonalat tekintve Afrika a világ legszegényebb kontinense, a világ 20 legszegényebb országából 16 itt található, valamint a szegénység és az éhezés sajnos még mindig a két legjellemzőbb vonása. Maliban például a lakosság 90%-a, Elefántcsontparton a fele, a Dél-afrikai Köztáraságban (a kontinens leggazdagabb országa) egyharmada él napi 2 eurónak megfelelő összegből. Az éhezési ráták még ijesztőbbek, és emelkedő tendenciát mutatnak. 2011-ben világszinten Burundi, Csád, Eritrea és legkiemelkedőbben a Kongói Demokratikus Köztársaság (KDK) volt érintett, mely utóbbiban a világon a legnagyobb az alultápláltsági arány (a lakosság 70%-a). Paradox módon az életszínvonalbeli szegénységhez a források páratlan gazdagsága társul. Afrika a Föld ásványi anyag készletének 30%-val rendelkezik. A világ aranykészletének 40%-a, a kobalt 60%-a és a platina 90%-a itt található. A leggazdagabb arany- és gyémántlelőhelyek Dél-Afrikában találhatóak. De a zambiai réz, a zambiai és kongói kobalt (világtermelés fele), a bauxit, az ezüst, a vas és egyéb ipari jelentőségű fémeknek (koltán, nikkel, vas, mangán), valamint a földgáz és kőolajnak is bővében van a kontinens.

Afrika 30,4 millió négyzetkilométernyi területének csupán negyede áll művelés alatt. Ez az egyetelen térség a világon, ahol az utóbbi 60 évben az egy lakosra jutó átlagos élelemtermelés csökkent. Ennek részben éghajlati okai vannak, részben a *mezőgazdaság*hoz szükséges eszközök és anyagok magas árával, a gyenge vásárlóerővel és a hitelfelvétel nehézégeivel magyarázható. A termőterületet tarlóégetéssel növelik, alkalmazzák a vetésforgót, akár 20 évig is ugaroltatnak. A mezőgazdaságban az afrikai népesség 57%-a dolgozik, az afrikai GDP 17%-át, az afrikai export 11%-át adja. A szárazsággal talajerózió, a földek kimerülése és az öntözési lehetőségek beszűkülése, a vízminőség romlása jár együtt. Mivel Afrika saját élelmiszerigényét képtelen fedezni, kb. 35 milliárd dollár értékben élelmiszerimportra szorul.

A szubszaharai régióban gumós növényeket (manióka, yam, taro) és gabonát (cirok, köles, indiai köles) termelnek. A kukorica, a burgonya, a mogyoró és a manióka az afrikaiak legfontosabb kalóriaforrásai. A legfontosabb exportnövények a gyapot és a mogyoró. Az egyenlítői és trópusi nedvesebb térségben (ahol vagy nincs, vagy rövid a száraz időszak) a gumós növényeken kívül banánfa, olajpálma és mangóültetvények találhatóak. Elefántcsontpart és Uganda jelentős kávéexportőrök, míg előbbi, valamint Libéria, Nigéria és a KDK jelentős mennyiségű természetes gumit is előállítanak. Az egyenlítői övezet (elsősorban Elefántcsontpart, Ghána, Nigéria, Kamerun) adja a világ kakaótermelésének 80–90%-át, melyet 2–10 hektáras kisbirtokokon termelnek, főként családi vállalkozások. Ugyanakkor például azokon az ültetvényeken, ahonnan a Nestlé is beszerzi a kakaót, igen elterjedt a gyermekmunka. Becslések szerint Afrikában mintegy 1,8 millió gyereket dolgoztatnak, és minden negyedik gyermek végez valamilyen kényszermunkát sokszor élet-

veszélyes körülmények között, gyakorlatilag rabszolgasorban. Nem ritkák az olyan esetek sem, hogy a mélyszegénységben élő családok eladják gyermekeiket akár azért, hogy a pénzből valamilyen vállalkozást kezdjenek, akár azért, mert a kereskedők azt ígérik, hogy a gyermeknek jobb sora lesz egy gazdagabb családnál.

A Guineai-öbölt övező erdős államok faexportja jelentős, míg Kelet-Afrika hegyesebb vidékein (Etiópia, Kenya, Ruanda, Burundi) a legnagyobb mértékű az intenzív mezőgazdasági módszerek használata.

Itt az etiópiai kávéültetvényeket és a kenyai, tanzániai, mozambiki, burundi és ruandai teaültetvényeket kell kiemelnünk, melyeket gyakran banánültetvények öveznek.

Mindezeket főként a nagyobb városok körüli kertészetek egészítik ki, melyek főleg paradicsomot, édesburgonyát, babot és hagymát termelnek.

A hagyományos állattenyésztés leginkább a Száhel-övezetben és Kelet-Afrikában él tovább. A peul népesség a legfőbb szarvasmarhatenyésztő, míg a tuaregek és a szaharai mórok tevéket és egyéb kisebb állatokat tenyésztenek. Kelet-Afrikában a maszáj (maszai), a trukana és a szomáli népesség foglalkozik pásztorkodással. Az afrikai halászat (Dél-Afrika, Tanzánia, Szenegál, Ghána, Uganda, KDK) szintén jelentős szerepet tölt be az élelmezésben.

Az afrikai ipar csupán a világtermelés 1,1%-át jelenti, és fejlettsége részben az ún. koloniális paktumok eredménye, melyek arra kötelezték a gyarmati országokat, hogy ne fejlesszenek saját, konkurens ipart, csak nyersanyagot exportáljanak, viszont vegyék meg az anyaország késztermékeit. Napjainkra Dél-Afrika a kontinens legjelentősebb ipari országa, mely Afrika energiatermelésének 70%-át állítja elő, a bányászati kitermelés 45%-a az ipari termelés 40%-a ide koncentrálódik. Míg a Maghreb-országok GDP-jének 20%-át adja az ipar, addig Dél-Afrikában ez 45%-ot, Maliban kevesebb mint 10%-ot, Nigerben kevesebb mint 5%-ot jelent. A turizmus mint iparág Egyiptomban, Tunéziában és Kelet-Afrikában (Kenya és Tanzánia nemzeti parkjai) a legjelentősebb.

A kontinens hagyományosan leginkább prosperáló régiói Dél-Afrika és a Maghreb-államok térsége, leggazdagabb országa (össz-GDP) Dél-Afrika, míg az egy főre jutó GDP-t tekintve Líbia (2010-ig) és Egyenlítői-Guinea vezet. A leggazdagabb országok legfőbb bevételét (a világviszonylatban a közel-keleti és oroszországi készletek után csak harmadlagosnak tekinthető) afrikai szénhidrogénkészletekkel rendelkező országok (többek között Algéria, Nigéria, Angola, Líbia) jelentik.

Mindezek ellenére Afrika a világgazdaság össztermelésének csupán kb. 3%-át állítja elő. Összességében az egész kontinens együttvéve 2008-ban Kanada GDP-jének megfelelő összeget termelt. 2007-ben a gazdasági növekedés átlagos üteme 5,8% volt. A 2000-es évektől megfigyelhető gazdasági növekedés részben az intézményi reformoknak és jobb

Afrika gazdasága sokkal jobban kihasználhatná az alternatív energiákra (pl. napfény, hő) épülő beruházásokat.

kormányzati teljesítménynek tulajdonítható. Legfontosabb elemei, hogy fejlesztések történtek Afrika manufaktúra-iparában, modernizálták a pénzügyi és telekommunikációs szektort, és a turizmus is egyre fontosabb szerepet kezd betölteni. A kontinens 1 milliárdos népessége fiatal, az átlagéletkor 20 év. Minden évben plusz 7–10 millió fiatal lép be a munkaerőpiacra.

Ugyanakkor a legtöbb országban jelentős az államháztartási hiány és az országok adósságállománya is kiemelkedő. A kontinens adósságát 255 milliárd dollárra becsülik. Afrikában is a tercier szektor a legjelentősebb, de részaránya csak kb. 45%, míg az ipar 41%-ot, a mezőgazdaság pedig 14%-ot tesz ki és az utóbbi években is inkább az utóbbi két szektor növekedett. Az elektromos energia 80%-át hőerőművekben állítják elő, míg a vízienergia részaránya 16,3%-os és a nukleáris energia 3,5%-ot tesz ki.

Az afrikai kontinens gazdasági növekedésére napjainkra több tényező gyakorol(t) együttesen negatív hatást, ezek közül a legfontosabbak a világgazdasági válság, majd az arab tavasz eseményei a Maghreb-régióban (Líbiában pl. megállt a teljes olajkitermelés, 40%-os GDP-esést okozva), valamint a szárazság (60 éve a legnagyobb) és az üzemanyagárak növekedése miatti újabb éhínséghullám, főként Kelet-Afrikában. Ezen tényezők együttes hatására 2011-re a növekedés mértéke (egyes elemzések szerint csak ideiglenesen) 3,4%-ra csökkent. Miközben ha csak a szubszaharai Afrikát nézzük, ott 5%-ot meghaladó mértékű fejlődést produkáltak, főként a kínai és indiai befektetéseknek köszönhetően.

Afrika *világkereskedelem*ben elfoglalt aránya az 1970-es évekbeli közel 6%-ról 2010-re 3%-ra csökkent, a mélypontja azonban a 1990-es évek elejére esett (1,2%). Volumenében az 1990-es 126 milliárd dollárról 2000-re elérte a 159 milliárd dollárt. 2007-ben már 422 milliárd dollár értékben exportált kereskedelmi árukat, azaz 16%-al többet, mint 2000-ben, míg az import értéke 355 milliárdos volt (itt 15%-os emelkedésről beszélhetünk). Az olajexportáló országok jelentették az export 58,5%-át, és az import 27%-át. Az afrikai export 80%-át a nyersanyagok teszik ki, míg az import nagy részét a késztermékek. A legfontosabb kereskedelmi partnerek Európa, Ázsia és Észak-Amerika. A legdinamikusabban a Kínával való kereskedelem növekszik (2000 és 2005 között megnégyszereződött), és Kína mára az EU és az USA mellett a legfontosabb kereskedelmi partnere a kontinensnek, India pedig mára Afrika egyik legfontosabb élelmiszerbeszállítói partnere (rizs, vetőmagok).

Az afrikai kontinens fejlődése nagyon egyenetlen mértékű a külföldi beruházásokat tekintve is: 2003–2010 között az új beruházások 70%-a csupán 10 afrikai országra koncentrálódott: Dél-Afrika, Marokkó, Algéria, Tunézia, Líbia, Egyiptom, Nigéria, Ghána, Angola és Kenya. Ezen országokban a legfejlettebb a bányaipar, a turizmus, az építőipar, a telekommunikáció és a pénzügyi szolgáltatások.

Sok szempontból az indiai mintát kéne követniük, hiszen India mára gyakrolatilag felszámolta az élelmiszerhiányt a szubkontinensen. Az öntözőcsatornákat például napelemekkel fedik be, így az igen értékes víz elpárolgását is meg tudják akadályozni.

A fentiek ellenére a kontinens legfőbb problémája még mindig a megosztottság és a tőkehiány. Az Afrikai Unió országai több éves tagállami tagdíjbefizetésekkel vannak lemaradva. A Líbia által főként a legszegényebb államokban finanszírozott „pánafrikai beruházások" (öntözőcsatorna-, útépítések, feldolgozóipar kiépítése) a 2011-es események után megszűntek. Az EU és egyéb szerveztek által finanszírozott projektek megvalósulását sajnos nem ellenőrzik megfelelően, jelentős összegek helyi korrupciós csatornákon tűnnek el, vagy éppenséggel szivárognak vissza Európába.

A külföldi befektetések elsőként a nyersanyag kitermelést favorizálják, miközben a feldolgozásból és értékesítésből származó hasznot általában kiviszik a kontinensről. Sajnos e beruházások gyakran éppen az afrikai jóval alacsonyabb környezetvédelmi előírásokat is kihasználják a helyi lakosság kárára. Nigerben az AREVA uránbányáiban napi 13 órát dolognak a munkások csekély bérért, míg a környék ivóvízbázisa sugárszennyezett. A külföldiek szövetségesei nem egy esetben olyan korrupt, antidemokrata helyi vezetők, akik kiemelkedő hasznot húznak az idegen jelenlétből. Legújabban a bioüzemanyagok körében tapasztalt súlyos következményekről kell szót ejtenünk: ezek a beruházások számottevően csökkentették a tápláléktermő területeket, ezáltal az élelmiszerárak számos afrikai országban megemelkedtek. Mindez a klímaváltozás hatására elsivatagosodó területek mellett szignifikánsan hozzájárult az éhenhalások számának ismételt megugrásához a kontinensen.

Konklúzió

Napjainkra Afrika már nem a világ leggyengébb fejlődési eredményeket produkáló térsége, sőt inkább a leggyorsabb fejlődést produkálók közé tartozik, akkor is, ha jelentős hátrányt kell még ledolgoznia.

Számítások szerint az 5% körüli fejlődési ütemet még legalább két évtizeden keresztül töretlenül fenn kéne tartania, hogy „beérje" a fejlett világot, miközben a számítások szerint a kontinens lakossága 2050-re megduplázódhat, elérve a kb. 2 milliárd főt.

A hét legfontosabb terület, ahol a kontinensnek eredményeket kell felmutatnia, a következő: 1. a gazdasági és politikai kormányzat minőségi javulása; 2. jelentős invesztíciók végrehajtása a humánerőforrás és az infrastruktúra területén; 3. innováció és technológiai transzferek; 4. megoldást kell találni a klímaváltozás jelentette hatalmas kihívásra; 5. öko-forradalom végrehajtása a mezőgazdaságban; 6. hatékonyabb forrásfelhasználás; 7. a regionális integrációk felgyorsítása és az afrikai belkereskedelem fejlesztése.

Szerző:
Dr. Türke András István Ph.D.
Europa Varietas Intézet

Hivatkozott irodalom:

Rapport économique sur l'Afrique 2012, Addis-Abeba, Commission économique pour l'Afrique, mars 2012

Le défi spécifique de l'Afrique subsaharienne, *Comment nourrir le monde - 2050,* FAO, Rome 12-13 octobre 2009,
Statistiques du commerce international 2012, Organisation Mondiale du Commerce, Genève, 2012
Vitraulle Mboungou, „Commerce international : le poids insignifiant de l'Afrique", *Afrique Expansion Magazine*, 26/05/2011.
Etienne Hainzelin, „L'agriculture familiale, indispensable au développement de l'Afrique", *Le Monde*, 25/06/2012., www.lemonde.fr

Energiakérdések Kongóban

Az elektromos áram

Egy villanás a sötétben, feszült csend, majd fényár és hangos ováció az utcán. Ilyen az, amikor visszakapcsolják az áramot Macampagne-ban. Ez így ment, szinte minden este. Aztán három hétig hiába vártuk a fény kigyulladását, ennyi ideig nem volt áram.

Az áramszolgáltatás Kinshasában elég labilis. Egyetlen egyszer voltam tüntetésen Afrikában, az sem saját elhatározásomból, csak rosszkor voltam rossz helyen. Egy hosszabb áramszünet után az elégedetlen tömeg kivonult az Energia Hivatal egyik irodája elé. Binza Ozone-ban, ahol az árvaház található, érkezésünk előtt állítólag karácsonykor volt áramszolgáltatás utoljára, majd márciusban egyszer csak újra megérkezett – egy egész napra. Azért ez nincs minden kerületben így, pl. a belvárosban, Gombe-ban szinte folyamatos az ellátás.

Miért ilyen rapszodikus a szolgáltatás? Napsütés, folyami energia: mindkettőből bőven akad Kongóban. Napelemet azonban ritkábban látni, inkább generátorok bőgnek az udvarokban. Az ország fő energiaforrása a Kongó-folyó sodrásából származik. Az 50 frankos bankjegyen ott is van egy erőmű képe. Ám a rossz nyelvek szerint a kormánynak jobban megéri külföldre eladni a kilowattórákat, mintsem a nép rendelkezésére bocsátani. (A dél-afrikai labdarúgó-vb-t állítólag Kongó látta el elektromos árammal.) Akárhogy is, a vezetékek és trafók minősége mindenképp gyenge. Gyakran látni az utak mentén vastag, agyonragasztott vezetékeket, amiket a heves esőzések kimostak a talajból.

A labilitásnak mindenesetre jellemző következményei vannak: pl. hiába van hűtőnk, sokszor inkább volt tárva-nyitva tátong – a szagok megelőzése végett –, mint üzemben. A telekommunikáció a fejlődő világban is halad előre, megjelentek a telefontöltő állomások az út mentén, ami nagyjából egy asztalkán 5–10 konnektort és alatta egy kis generátort jelent. Csak fizess, és már fel is töltöttük a mobilodat! Végül a kedvencem: a már említett generátorzúgás. Legjobb, ha az ember lead egy kicsit európai igényeiből: kevesebb telefonálás, internetezés. Amit pedig nem tudsz megenni, a szomszéd gyerekek szívesen megeszik, ne tervezz behűteni semmit.

Gáz, szén

A főzés valóságos művészet Kongóban – és ezt nem a kulináris örömszerzés mesterségére értem, hanem a főzés módjára. Induljunk ki abból a szerencsés helyzetből, hogy

van áramszolgáltatás és van villanyrezsónk. Ilyenkor az európai ember hamar feltalálja magát, még ha a tűzhely kissé lassabb is, mint az itthon megszokott. Állítólag lehet palackos pb-gázt is kapni, de az aránytalanul drága. Azonban ha nincs áram délelőtt – és ez a gyakoribb eset –, rákényszerülünk a lehetetlenre: faszénnel (makala) főzünk. Itt a legnehezebb művelet a begyújtás, amit a helyiek egy-két nylon segítségével végeznek. Az mindenesetre garantálható, hogy néhány kint töltött hónap után az ember itthon nehezebben kapható egy szabadtéri bográcsozásra.

Üzemanyag

Az autókon kívül a generátorokba is üzemanyagra van szükség, így az ember hamar megszokja a benzinkútra járást. Az árak jóval kedvezőbbek, mint Magyarországon, de a benzin minősége nem garantált. Sőt, az sem, hogy a kúton egyáltalán találunk üzemanyagot.

Szerző:
Erdődi Péter
EVS Önkéntes, 2011
Afrikáért Alapítvány

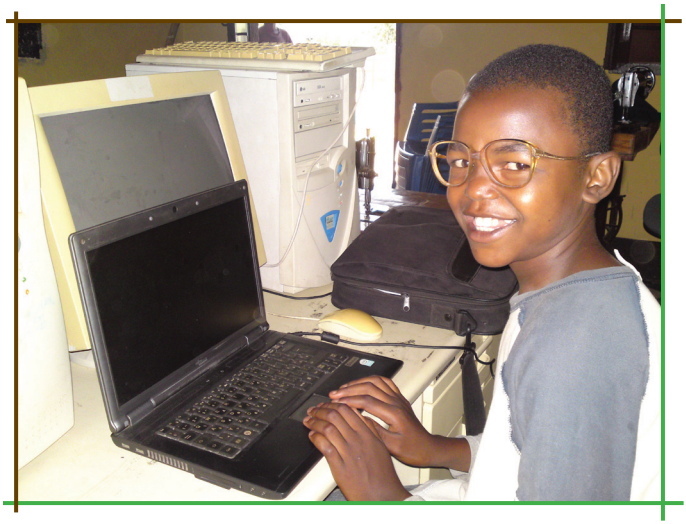

Már Afrikában is elérhetőek az alap számítástechnikai eszközök

Fotó: Erdődi Péter

„Halló, halló! Itt Kongó!” - Egy villanásnyi telekommunikáció

Kongóban számos mobilszolgáltató működik. Az utak mentén ugyanúgy lehet egységeket vásárolni, mint banánt vagy épp mosószappant. A feltöltés általában kaparós kártyával vagy „flash”s-el történik, ami nagyjából annyit jelent, hogy lediktálom a telefonszámomat az eladónak, odaadom a pénzt, ő pedig egy kód segítségével a saját telefonjáról átutalja az egységeket. A tarifák és a szolgáltatások a minőséget tekintve különbözőek, így bizonyos szolgáltatók kifejezetten a minőségre törekednek, mások a szegényebb réte-

gek elérésére. A szegénynegyedekben is sokaknak van telefonjuk, a telefonok jó része két, három vagy akár négy SIM kártyával is használható egyszerre.

A készülékek egyébként nagyon olcsóak, még a multimédiás okostelefonok is. Az öröm persze csak az első bekapcsolásig tart, mert a 80$-os (!) iPhone-ról hamar kiderül, hogy bizony kínai utánzat. Internetfüggők számára a kongói tartózkodás komoly „elvonókúrát” jelenthet, legalábbis azoknak, akiknek info-sebességigényük is van. Akinek van türelme órákat várni egy-egy hosszabb letöltésre, azokon Kongó sem segít a mobilról való leszokásban. A szolgáltatás egyébként igen drága és csak mobilon működik. A belvárosban persze ez is más, az irodaházaknak gyakran van gyors előfizetésük. Utolsó értesülésem szerint pedig lassan érkezik az Atlanti-óceán felől az optikai kábel.

Szerző:
Erdődi Péter
EVS Önkéntes, 2011
Afrikáért Alapítvány

Az afrikai családok mintája

Ki az úr a háznál?

Minden társadalomban alapvető kérdés, kik alkotják annak legkisebb sejtjét, amelyet hagyományosan a család fogalommal jelölünk. A generációk, az egymástól való leszármazás rendje szerint nézve, az újabb korokban egyre inkább függetlenednek, a fiatalabbak igényei és szocializációja miatt. Nem árulok el titkot, ha a *jóléti társadalmakban* kialakult családmodellről azt állítom, hogy a késő húszas-harmincas éveikben járó szülők és egytől legfeljebb háromig terjedő számú gyermek alkotják ma a háztartásokat. Az idősebb házasok együtt, vagy szociális intézmények ellátottjaikként élik mindennapjaikat, évente néhány hétvégén találkoznak a gyerekeikkel és unokáikkal. E modelltől eltérés a vallásosabb térségekben figyelhető meg, ott nagyobb az összetartás.

Kongóban a huszadik századig az évezredek alatt kialakult természetesebb törzsi rend uralkodott, ezzel együtt járt egy, még a családnál is szélesebb rokoni-vérségi kapcsolati rendszer szoros kötődése. A múlt században persze itt is lezajlottak változások, közeledés a nyugati világ eszmerendszeréhez. Mára kicsit lazábbak a kapcsolatok, de a nagy múltú hagyományok azért nem tűnnek el egyhamar.

Minderről a fővárosban szerezhettünk tapasztalatokat az ott élők között, de amennyit sikerült megtudni a vidéki életről, ott nem érezhető akkora szakadás e tekintetben. A szokványos *családok* a következőképpen épülnek fel: A generációk együtt élnek, sokszor oldalági rokonsággal is; a férj egy, esetleg több felesége egyenként kb. 8–10 gyereknek ad életet. A mostani középkorúak még igen komolyan veszik a *házasság* intézményét. Maga a ceremónia is érdekes, hiszen – miután a családfők megegyeztek a fiatalok-

Készül az ebéd

Fotó: Nyitrai Miklós

ról, akár azok tizenéves korában, de mindenképpen korábban, mint nálunk – háromféle esküvőt tartanak. Az *eljegyzést* akkor tekintik véglegesnek, amikor a leendő lányos örömapa kiadja a listát, amely alapján a házasulandó férfinak össze kell gyűjtenie a házassághoz szükséges dolgokat. Az elvárt pénzösszegen felül állatok és egyéb értékesebb tárgyak is szerepelnek a felsorolásban. Ma azért nem mindenhol veszik ezt véresen komolyan, de ha jelképesen is, őrzik a hagyományt. Az esküvők közül először természetesen a kikéréses ünnepséggel kezdődő *polgárit* kell „letudni", utána következhet a *tradicionális*, amikor háznál vagy bérelt helyen, akár több napig (3–7) is együtt van a népes rokonság, és a szomszédság is társul az ünneplőkhöz. Ez igazán zajos és szenvedélyes bulit jelent amellett, hogy az idősebbek kedélyesen elbeszélgetnek. A harmadik az *egyházi* ceremónia, hiszen az átlagember mélyen vallásos, így ez az egyik legélvezetesebb esemény számukra. Egyébként a külföldiekkel vegyes házasság is ugyanezen a módon zajlik. A külsőségeknek csak a pénztárca szab határt, de azt le kell szögezni, hogy a kongóiak mindennek megadják a módját, az ünnepeket komolyan veszik, és nem sajnálják rá az anyagiakat, képesek akár mindegyikre új ruhát varratni. A vendéglátás is mindig gazdag, függetlenül a család anyagi körülményeitől. A távolabbi rokonok is részt vállalnak a költségekből, például egy több napos gyászmegemlékezésnél.

Hétköznap a sokgyermekes családoknál a szegénynegyedben azt láthattuk, hogy mindenki intézi a maga ügyeit, a *nők* együtt főznek, a diákok (ha van módjuk rá) iskolába mennek, majd hazatérve segítenek az otthoni munkában. A hierarchikus viszonyok örökségeként a *gyerekeket* egészen másként kezelik, mint a gazdaságilag fejlettebb nyugati/északi országokban.

Minél idősebb valaki, annál tekintélyesebb. A gyerek egyfajta „lótifuti", olyan, akit meg lehet bízni kisebb-nagyobb megbízatásokkal, vásárlással, házimunkával és a kiemelten fontos vízhordással. Megszokott jelenség, hogy 6–10 éves, vékony apróságok két-két

Vízhordók a kút körül

Fotó: Kalmár Lajos

darab 5 literes műanyag ballont cipelnek napi több alkalommal az utcai vízcsaptól haza (ami sok-sok kilométernyi gyaloglást jelent számukra). A kislányok a fejükön hordják a terheket, csakúgy mint az idősebb nők; először megerősítésként kendőt kötnek a derekukra, majd egy kör alakú rongyot a fejükre helyeznek, végül erre kerül a lavór vagy zsák.

Nem látni a kicsik ajnározását, kényeztetését, szeretgetését, cirógatását vagy becézését. Amolyan méla közönnyel viseltetnek iránta egészen a gyerek tizenegy-tizenkét éves koráig, utána ellenben kis felnőttként kezelik. Az árvaházunkban felirat hirdeti**: „**A gyermek nem miniatűr felnőtt.” Összességében pozitív benyomást tesz a picik készséges, nyugodt engedelmessége. Viszont amikor tőlünk, külföldiektől rengeteg szeretetet kaptak, kiugró fejlődést lehetett tapasztalni náluk. Érzelmileg kiegyensúlyozottabbak, bátrabbak, magabiztosabbak lettek, és örömüket lelték a segítségnyújtásban, hiszen dicséretet és elismerést is kaptak.

A La Providence Árvaház gyermekei. *Fotó: Afrikáért Alapítvány*

Kifejezetten élvezték a közös munkát, pl. szobafestést-csiszolást, gazolást. Az adományokat és külföldi látogatókat (ez komoly presztízs) is számba véve, árváink sokszor jobb módban élnek a környék más gyerekeihez képest.

A szegénynegyed lakóira nem jellemző, hogy kirándulni mennének, így amikor árváinkkal meglátogattuk az állatkertet, vagy az önkéntesek szálláshelyén töltötték a délutánt, ez volt a hónap fénypontja számukra. A fűben órákig tudtak heverészni, hiszen ezen a környéken nem ápolják a gyepet, és az újdonság élményszámba ment.

Szerző:
dr. Barthalos Ibolya
EVS Önkéntes, 2011
Afrikáért Alapítvány

A felnőtté válás útja Afrikában – „ahogyan Kongóban láttam”

Elég nehéz pontosan meghatározni azt az időszakot, amikor az afrikai fiatalok elérik a felnőtt kort (pláne, hogy Afrikáról szólva általánosítani különösen nehéz). Némely lurkó olyan, mint egy gyermektestbe zárt felnőtt, némely felnőtt pedig gyerekesebben viselkedik, mint egy kamasz kölyök.

Egészen másként működik ez, mint Európában. Sajnos a hányattatott sors és a folyamatos nehézségek miatt a gyerekek gyorsan átváltanak felnőtt gondolkodásra. Amikor valakinek saját magának kell megszereznie a napi betevő falatot, az nem igazán gyereknek való feladat – és ez Afrikában igencsak gyakori. A gyerekek jönnek-mennek az utcákon, és hatalmas boldogsággal szaladnak az éppen földre hulló gyümölcsök után. Esetleg kéregetnek a gazdagabbnak tűnő felnőttektől. Európában sok ember nem tudja ellátni magát, nekik pedig már akár 6–8 évesen meg kell tanulniuk orvosolni ezt a problémát.

Mire elérik a serdülőkort, többnyire strapabíró, rendkívüli izomzattal rendelkező felnőttekké válnak. A tekintetük olyan, hogy az ember semmit nem tud kiolvasni belőle. Érzelemnek nyomát sem látni, csak az életre felkészült elszántság tüze lobog a pillantásaikban. És valóban felkészültek! A környezetük rendkívüli embereket faragott belőlük, már amelyikük megélte a fiatal felnőttkort.

Kongóban is teret hódít a foci

Fotó: Nyitrai Miklós

Miután elérték a 18 éves kort rendszerint az érettségi következik. Persze kiváltságosak, akik idáig eljutnak. Akinek nem jutott ki ez a megtiszteltetés, az akár már 8–10 éves korától beáll dolgozni. Cipőt pucol, kocsit mos, zsebkendőt árul, gyümölcsöt szed stb. Ám akik eljutnak az érettségiig, ők nagyon odafigyelnek azokra a bizonyos íratlan szabályokra. Afrikában a fiú-lány kapcsolat egyet jelent a családi kötöttséggel. A fiúk nem mernek kezdeményezni a lányoknál, mert félnek, hogy a kötöttség miatt elvesztik a lehetőséget a továbbtanulásra. Náluk a szerelem nem tréfa, és komoly elkötelezettséget jelent. Ők

Két jóbarát

Fotó: Nyitrai Miklós

még betartják a „régi iskola” szabályait, nem játszadoznak egymással. Tiszteletben tartják egymás érzelmeit, és ha nem biztosak abban, hogy felkészültek, akkor bele sem kezdenek a kapcsolatba.

A barátságok szintén életre szóló dolgok. Nem ritka, ha két fiatal fiú kézen fogva jár az utcán. Európa számos pontján ezért biztosan elítélnék őket, és mindenféle szitkokkal illetnék. Ott azonban normális, a közeli barátságuk őszinte kifejezése ez. Sok mindent megbeszélnek egymással, így a nagybetűs élet várható kihívásait is.

A bizonytalan jövő mindenki számára félelmetes, hát még ha Afrikában él valaki. Nagyon nehéz megfelelő állást találni, még ha az ember tanult is. A lehetőségek korlátozottak, alig vannak gyárak, vállalatok. A természetben azonban mindig van potenciál, és ezt sokan ki is használják.

Gyümölcsöket, maniókát, kígyókat gyűjtenek, majd a nagyobb településeken értékesítik e „termékeket”. A gyermekkorban tervezgetett álmok rendszerint szertefoszlanak, de ez a magasabb szintű kultúrákban sem ritka.

Azonban nekik is megvan a lehetőségük a kitörésre, és ez néhányuknak sikerül is. Megfelelő kitartással, alázattal és állhatatossággal mindig el lehet érni a célt, amit kitűztünk magunk elé. Ez Afrikában sincs másként, még ha nehezebb dolguk is van, mint nekünk a világ egy gazdaságilag fejlettebb térségében.

Szerző:
Horváth Balázs
EVS Önkéntes, 2012
Afrikáért Alapítvány

Oktatás

A kongói oktatási rendszer

A Kongói Demokratikus Köztársaság néhány európai színvonalú magániskolája nagyon jól működik. Azonban, mivel az állam által nem biztosított az ingyenes oktatás illetve a belga, francia vagy amerikai magániskoláknak magas a tandíja, így ez gyakran megfizethetetlen a családok többségének. A tanárok fizetését és az iskola működési költségeit a befizetésekből fedezik. Ehhez hozzájárul még, hogy az állam minden iskolát megadóztat, mely szintén a szülők „pénztárcáját" terheli. Néha 80-100 diák zsúfolásig tömve, villany és szellőzés nélküli termekben tanulnak, akár a megfelelőnél négyszer annyival többen használva egy ülőhelyszerűséget. „Táblaként" gyakran a föld szolgál, íróeszközként pedig egy faág. Sokaknak mindent memorizálni kell, mivel ceruza, toll, papír, füzet nem biztosított és csak nagyon keveseknek adatik meg. Ez kizárólag a tudásátadás helye, „luxus kiegészítők" - mint például a mosdók- nincsenek.

A gyermekek iskolázottsági aránya

A negyedéves díjak befizetési határidejével, megnő az iskolát elhagyók száma illetve magas az év közbeni cserélődés is. Átlagosan tíz kongói gyermekből csak négy tud iskolába járni. Ezt súlyosbítja, hogy a családon belüli magas gyermekszám miatt, a gyerekek nem tudnak egyszerre iskolába járni. Ezáltal gyakran a fiúk taníttatása válik fontosabbá, mely nemcsak csökkenti a lányok egyenlő bánásmódjának esélyeit, de jövőbeli munkavállalási lehetőségeit is. Ezenkívül komoly gondot okoz az emberek vándorlásának nagy aránya. Egy család anyagi krízisekor, a gyermekek átmenetileg a rokonokhoz költöznek, azonban hosszú idő esetén rokontól – rokonig vándorolnak. A nagy távolságok megnehezítik az iskolába járást és rendszerint iskolaváltással járnak. Tehát a gyerekek iskolától való távolmaradásának oka nemcsak egy egyszerű „*lógás*", de családi okok, betegség, költözés, gyermekmunka vagy iskolaváltás is lehet.

A diákok hat plusz hat osztályos, ún. College-okban tanulhatnak az érettségi vagy a szakma megszerzéséig. Az érettségi központ írásbeli vizsgával történik, melynek sikeres teljesítéséhez az 50% elérése szükséges és melyről SMS-ben vagy interneten értesülhetnek. Az alaptárgyakon túl, két év után mindenkinek egy szakágat is el kell választania: kereskedelem, biológia-kémia vagy szabás-varrás területekről. A felsőoktatási intézményekben pedagógiát, üzleti ismereteket vagy egészségügyet lehet tanulni, ez a képzési szint azonban már erőteljesen pénz függvénye. Minden iskolában kötelező egy fegyelmi felügyelő, aki ügyel arra, hogy a gyerekek az iskola területén csak a francia nyelvet használják a lingala helyett. Ezenkívül az egyenruha és öltözködési szabályok betartásáért is felelős, hogy a gazdagabbak vagyonfitogtatását megakadályozzák. A vétségek miatt a testi fenyítés alkalmazható, azonban a fenyegetés, megszégyenítés (térdeltetés) és a megbélyegzés (nyakba akasztható füzér) általában elegendő.

Az Afrikáért Alapítvány iskolájának reformjai

Az Afrikáért Alapítvány legfontosabb célja a tudástranszfer révén megvalósuló oktatási- és diáktámogatási programmal rövid- illetve hosszútávon is segítséget nyújtson a reménytelen helyzetben élők számára.

„Az Afrikáért Alapítvány nekem nagyon sokat segített. Úgy érzem, hogy terméke vagyok az alapítványnak, ezért szeretném hálámat kifejezni és az alapítvány orvosaként dolgozni Kinshasaban, továbbá egészségügyi projektekben is szívesen részt vennék. Ott, ahol az egészségügyi ellátás hiányos, egy klinikát szeretnék létrehozni, ami a szegény embereket fogja ellátni."

Tshava Guelord (Részlet Frák Anita interjújából)

Tshava korrepetálja az árvákat

Fotó: Afrikáért Alapítvány

A tanulásban való érdekeltség fenntartásának és az iskola megfelelő működésének érdekében az alapítványi *Othniel Általános- és Középiskola* alacsony tandíjra váltott. Korábban az iskola ingyenes volt, de sem a szülők sem a gyerekek nem érezték át a tanulás fontosságának felelősségét. Ez az összeg még így is csak negyede a kongói átlaghoz viszonyítva. Ennek ellenére az alapítvány azokat a tanulni vágyó diákok is támogatta, akiknek egyáltalán nem volt pénze fizetni.

„Tulajdonképpen volt bennem egyfajta lázadás az ellen, amilyen körülmények között élünk, és volt egy vízióm, hogy szerettem volna ebből kitörni, és más körülmények között élni, és ehhez meg akartam tenni mindent."

Tshava Guelord (Részlet Frák Anita interjújából)

A nehéz sorsú gyermekek esetében, méltányossági alapon elengedi a tandíjat továbbá a régóta ott tanuló "*privilige*"diákok számára a kevesebb tandíj mellett egyéb juttatásokkal is ösztönzi oktatásukat. A jó tanulókat nyilvánosan elismerik és lelki-anyagi támo-

A College Othniel épülete Kinshasaban

Fotó: Afrikáért Alapítvány

gatásban részsülnek. A jelképes „*Fogadj örökbe!*” Program is ezt a célt szolgálja, mely során egy-egy gyermek tanulmányát támogatni lehet és a „*szülők*” információt kaphatnak mindennapjaikról, sőt találkozhatnak is velük. Ezzel a rendszerrel ez az iskola egy minőségi oktatást nyújtó, messziről érkező diákokat vonzó iskola lett.

„Pozitív dolog, hogy amikor 3. osztályos koromban jól szerepeltem, a tanáraim azt mondták, hogy ebből a gyerekből nagy ember lesz. Amikor láttam a nagy embereket az életemben, akkor úgy gondoltam, hogy követni akarom őket.”
Tshava Guelord (Részlet Frák Anita interjújából)

Felújított tanterem a College Othnielben

Fotó: Afrikáért Alapítvány

Szerző:
Bongya Bogáta Zsanett
Afrikáért Alapítvány

Hivatkozott irodalom:
http://afrikaert.hu/hu/fogadj_orokbe/diakprogram/
http://afrikaert.hu/hu/gyik/reszletek/40/
Infobooklet: Barthalos Ibolya- Oktatás ‚No school like the old school'
http://fiatalokafrikaert.blogspot.hu/2013/01/padba-ultettuk-tanarokat-avagy-tanari.html
http://onkentesenafrikaert.blogspot.hu/2011/08/bucsuzasrol-sportnap-ajandekosztas.html
http://onkentesenafrikaert.blogspot.hu/2011/06/mozgalmas-utolso-napjaim.html
http://fiatalokafrikaert.blogspot.hu/2012/09/v-behaviorurldefaultvmlo.html
http://afrikaert.hu/hu/projektek/reszletek/18/hiv_aids_sexurity-9.oktato_program_az_aids_hiv_ellen/
http://afrikaert.hu/hu/aktualitasok/reszletek/105/

Az afrikai oktatás jellegzetességei

Az általános afrikai oktatási-nevelési módszerek egyik jellegzetessége, hogy a gyerekek mindent mechanikusan, hallás után tanulnak. A táblára felírt anyagok ismételtetése addig, amíg mindenki meg nem jegyzi, bár lehet, hogy hatékony, mert a diákoknak nem szükséges leírniuk, azonban sok hiányossággal bír. Az eljárás nem csak időigényes, és fárasztó, de a kevés könyvhasználat miatt a gyermekek lassan és pontatlanul tanulnak meg olvasni.

„Rászoktam a magyar órák tartására, ami nem is valami bonyolult dolog, még az a legnehezebb talán számomra, hogy elégszer elismételtessem velük a szavakat. Mivel főleg hallás alapján tanulnak, ezért kismillió ismétlés után megragad bennük, utána nem is szükséges leírniuk. Csakhogy én közben néha elunom magam. Na jó, inkább csak nem mindig tudom, mikor jön el a pillanat, amikor már felesleges ismételni; és mikor van, hogy egyszerűen elfáradnak és már nem köti le őket. Egyébként nem túl sok szót adok le egy alkalommal, mivel nem lenne értelme." B. Ibolya

Habár ennek a módszernek köszönhetően a gyerekek fegyelmezettek, az órán jó magaviseletűek és rendszerességhez szokottak, mégis kreativitásukat és önállóságukat nem gyakorolhatják. Az afrikai oktatás legnagyobb problémája tehát az, hogy a módszerek miatt a diákok nincsenek hozzászokva az önálló véleményformáláshoz vagy kreatív gondolkodáshoz. Az egyenruha viselete is a tudás és tudatosság fontosságát hangsúlyozza. Ezenfelül a vagyoni különbségek figyelmen kívül hagyása, illetve interkulturális gondolkodás kialakítása érdekében az összetartozást is szimbolizálja. Meglepő, de a nyugati iskolatípusokból átvett büntetési forma, vagyis az oktatásból való kimaradás hatékony és működőképes Afrikában. A „hazaküldés" megalázó és kerülendő.

Új módszerek és kihívások

Oktatásuk hatékonyabb fejlesztése érdekében fontos olyan új módszerek és feladatok bevezetése, mellyel a gyerekek aktivitásának és ötletességének felhasználását lehet növelni. Ehhez nem csak a diákok tanulására, de még inkább a tanárok továbbképzésre is koncentrálni kell. Az eszközök szegényessége miatt, a körülvevő tárgyak kreatív felhasználása is szükségszerű. A legalapvetőbb cél tehát annak a pedagógiai módszertannak az átadása, mely a gyermekközpontú oktatást helyezi középpontjába. Az afrikai oktatásban nem megszokott a csapatmunkára vagy játékokra épülő tanítás, mely a cselekvéses (kinesztetikus) tanulási módszerek eszköze. A saját könyvek használata, illetve a 45 perces órák is idegenek számukra.

„Van egy kis fatáblájuk, és azon marad a krétával felírt szöveg, így bármikor hétközben, akinek kedve van, nézegetheti. Meglepően hatékony eszköz ez így. Ma is észrevettem, hogy - ahogy mutattam nekik pénteken, hogy a szavakat mondattá összerakhatják (pl. Gyere gyorsan!) - kitalálták maguktól, és aláfirkantották, hogy Kicsi, gyere várlak! /Ezek a szavak is szerepeltek./ Ez bizony hallatlanul nagy dolog náluk, mivel az itteni oktatási módszerek miatt nemigen szoktak hozzá az önálló véleményformáláshoz vagy egyáltalán kreatív gondolkodáshoz. Egész osztályok skandálják ugyanazt a néhány rövid mondatot. Kétségkívül megtanulnak ezzel is dolgokat, de nekem igazi sikerélmény volt ezt a rövid mondatkát látni!” B. Ibolya

A tanárok oktatási módszereinek és kapacitásának továbbfejlesztése azért fontos, mert az általános oktatáson túl, ezek a programok a szemléletváltásra és jellemformálásra is hangsúlyt fektetnek. A tanárok hanyagságából elkövetett hibák mély nyomot hagyhatnak a diákok életében, ezért fontos felelősségtudatuk növelése is. A pedagógiai nevelés keretében továbbá lényeges, hogy ne csak a tanításra vagy az adminisztrációs feladatokra, de a gyerekek pszichikai és mentális problémáira is figyeljenek (pl. osztályfőnöki óra bevezetése).

„Eddig nem tanította még nekik senki a „Je t’aime” magyar megfelelőjét sem, hát elérkezettnek láttam az időt, hogy megtudják. Ma páran mondogatták is. Azt hiszem, gyerekekkel foglalkozó ember nem sok nagyobb örömöt tud elképzelni, mint amikor a kicsi megszólal, és ezt az egyetlen szót kimondja: szeretlek. Nem is az számít, kinek és milyen szituációban szól, de maga az érzelemkifejezés. Természetesen itt most még nem igazán ez a motivációjuk, viszont van egy olyan rejtett vágyam, hogy majd egyszer erre is képessé váljanak.” B.Ibolya

A másik súlyos problémát az egészségügyi és tájékoztató oktatás hiánya jelenti. A szexuális kapcsolatok és az intim higiéniai témák tradicionálisan tabunak számítanak Kongóban, így a gyerekek csak az internetről, televízióból vagy egyéb médiacsatornákon keresztül juthatnak hozzá az információkhoz. Sajnos ezek megbízhatósága és hitelessége kérdéses és vitatott. Ez komoly gondolt jelent a diákok, családok és a tanárok számára is. Ezért az Afrika Alapítvány 2010-ben létrehozott egy kifejezetten ezzel a témával foglalkozó Etika-napot a College Othnielben, ahol szakértők állnak rendelkezésre mindenki számára. Ilyen programok általános bevezetése az oktatási módszertanba szükséges lenne az AIDS/HIV betegségek megelőzése miatt is. Tehát a para-college (iskolán kívüli, személyiségfejlesztő és közösségépítő foglalkozások) keretében a diákok nem csak ezekkel az ismeretterjesztő programokkal ismerkedhetnek meg, hanem az ifjúsági szakkörben az önmegvalósítás és az élet mélyebb kérdéseit is megvitathatják. A *„Felelős Szülő Díj”,* amit azok a szülők kapnak, akik időben fizetik a tandíjat és gyermekük rendszeresen jár iskolába ugyanúgy hatékony módszernek bizonyult, mint a *„Privilege-ösztöndíj”.*

A tandíjat nem fizető vagy az iskolából kimaradó diákok kizárása, és a tényleg tanulni vágyók támogatása azokat a pozitív emberi értékeket és viselkedési normákat hivatott tudatosítani a kongói emberekben, melyek szemlélet- és gondolkodásmódjukat alapjaiban változtatják meg. Ezek az értékek és a hosszú távú gondolkodás kialakítása nélkülözhetetlenek a fenntartható fejlődés megvalósítása céljából.

Reménységgel a jövő felé

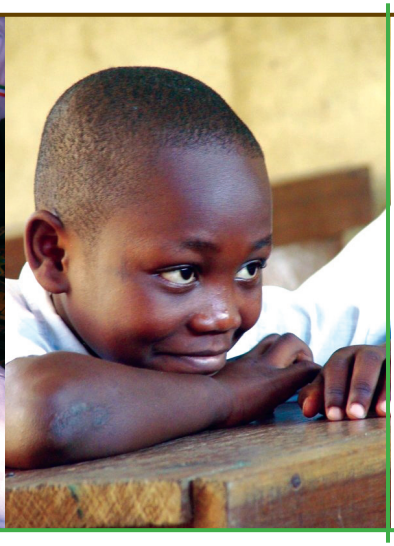

Egy szerencsés gyermek, aki oktatásban részesülhet

Fotók: Afrikáért Alapítvány

Szerző:
Bongya Bogáta Zsanett
Afrikáért Alapítvány

Egészségügy

Afrika egészségügyi helyzete napjainkban

Minden összehasonlítás kérdése

Miközben Magyarországon folyamatosan kritikák érik az egészségügyet és az erejükön felül teljesítő egészségügyi dolgozókat, addig rengeteg olyan ország létezik, amelyik a magyar rendszer felét is örömmel elfogadná. Hasonló a helyzet a közbiztonság terén. Európában teljesen elképzelhetetlen az afrikai gyakorlat, amikor például a Közép-afrikai Köztársaság egyik települését lázadó harcosok támadnak meg, és nincs egyetlen kormányzat, hatóság, akit segítségül hívhatnának.

Az egészségügyi ellátás

Az ENSZ szervezetén belül működő Egészségügyi Világszervezet (WHO) legfrissebb jelentése 10 olyan afrikai országot nevez meg név szerint, ahol rendkívül súlyos gondokat okoz a képzett orvosi személyzet hiánya. A szervezet számításai szerint a minimális egészségügyi szolgáltatási színvonal eléréséhez 10 ezer emberre legalább 23 szakembernek kell jutnia, az afrikai átlag ezzel szemben 13, de van néhány igazán súlyosan érintett állam. Bár konkrét sorrend nem áll rendelkezésre, és a rangsorokon valójában semmi nem múlik, de egyértelmű, hogy a legrosszabb helyzetben lévő ország a fekete kontinensen: Szomália. Itt még pontos adatok sem állnak rendelkezésre (hiszen a központi kormányzat, és így az Egészségügyi Minisztérium alig pár utca felett gyakorol hatalmat Mogadishuban), de általánosan elfogadott becslések szerint az al-Shabaab uralta déli területeken nagyjából 70–80 ezer emberre jut 1 orvos, és nővérekből is alig 15–17. Gondoljunk bele, hogyan lehet itt szakorvoshoz jutni, amikor az alapellátás is erősen akadozik.

A létesítmények helyzetéről nincs értelme beszélni sem, hiszen a kórházak konkrétan csak nevükben azok, a műtőknek kinevezett helyiségekben olykor csak egy lámpa, egy ágy és lepedő található. A helyzetről számos rövidfilm beszámolt már, a helyzet megdöbbentő. A szinte teljes területén sivatagos Csádban is szörnyű állapotok uralkodnak. Körülbelül 20 ezer emberre jut egy orvos, 2500 emberre jut egy kórházi ágy, pedig ez nem olyan feltétel, amit nehéz lenne teljesíteni. A létszám pedig folyamatosan csökken, igazán szakértő utánpótlást nehéz találni. A kormány most önkéntes, „gyorstalpalót” végzett dolgozókkal igyekszik valamelyest javítani a helyzeten. Ami még számomra is meglepő volt, ha hihetünk a jelentéseknek, hogy Etiópiában a gondok súlyosbodtak, 40 ezer emberre jut egy orvos, ráadásul az arány területenként akár még rosszabb is lehet.

Kedvezőtlen migráció

A gondok fő forrása az elvándorlás. A képzett orvosok és szakemberek közel fele elhagyja az országot vagy a közegészségügyet. Az összeomlás szélén álló rendszer megvédését a kormány itt is az alacsonyabb szintű feladatok ellátására felkészített emberek bevoná-

sával igyekszik megoldani. Ugyanez a helyzet Tanzániában és Malawiban is, az előbbiben orvosi segédszemélyzetnek, utóbbiban egészségügyi megfigyelő asszisztensek hívják a kiképzett dolgozókat. Tanzánia már tud eredményeket felmutatni, a kiemelt régiókban átlagosan 10 ezer emberre már jut egy orvos, persze a vidéki területeken nem ennyire (relatíve) jó a helyzet.

A kirívóan nehéz helyzetben lévő országok

Malawiban szintén vidéken igazán súlyos a helyzet, közel 70%-os a szakember- és nővérhiány, amelyen az utóbbi időben enyhített az új „asszisztens" személyzet bevonása, de ez nem lehet végső megoldás. Érdekes a Sierra Leone-i kezdeményezés, ahol – személyes véleményem szerint – jó úton haladnak az igen nehéz helyzet megoldása irányába. A bizonyos lakossági rétegre kiterjesztett ingyenes egészségügyi ellátás összeomlásának megakadályozására a jelenlegi egészségügyi dolgozók 600%-os béremelést kaptak, e mellett a súlyos szakemberhiány feloldására kubai és nigériai orvosokat csábítanak az országba. Ennek ellenére a helyzet majdnem kritikus, becslések szerint még mindig csak 3–4 orvos jut 100 ezer emberre a háborúk sújtotta csodás kis országban.

A listán még négy ország szerepel, nem meglepő és szomorú módon Niger is köztük van. 2008-as adatok szerint alig 300 orvos (!) dolgozik a 14 milliós országban, a fele a fővárosban, Niameyben, de a kisegítő személyzet létszáma is alig éri el a pár ezer főt. Ehhez pedig adjunk hozzá két tényezőt: a világ leggyorsabban növekvő népességét (egy anyára átlagosan 7 gyermek jut), és az évről-évre egyre súlyosabb éhínségeket és szárazságokat. Félünk jóslatokba bocsátkozni!

Líbéria egészségügye szintén iszonyú állapotban van, főleg a polgárháború következtében. A WHO 51 orvost regisztrált az országban, a feladatok jelentős részét Burundihoz hasonlóan bábák és „betanított" szakápolók látják el, ahol egy orvos jut 35 ezer emberre, és két nővér 10 ezer állampolgárra. Az utolsó ország a listán a portugálok hőn szeretett egykori gyarmata, Mozambik, ahol a WHO szerint 3 orvos jut 100 ezer emberre, és az összes orvos fele a fővárosban, Maputoban praktizál. A fő program a kritikus állapot feloldására itt is a rövidebb, gyorsabb és egyszerűbb tréninget (30 hónap intenzív tanulás) kapó szakemberek kiképzésében látják, 2010 végére 1000 ilyen „másodlagos" szakápolót akarnak a rendszerbe juttatni. Ugye, elolvasva az afrikai körképet, a hazai rendszer már nem is tűnik olyan elviselhetetlennek? Reméljük, a fekete kontinensen élők egyszer olyan egészségügyi ellátásban részesülnek, mint mi.

Forrás: mindennapiafrika.hu

Misszió Kelet-Kongóban

„Ha két elefánt harcol, a fű az, amelyik szenved.”
(kelet-afrikai közmondás)

1998 és 2004 között véres polgárháború dúlt a Kongói Demokratikus Köztársaság területén, amelybe kilenc másik afrikai állam is bekapcsolódott. Több mint három és fél millióan haltak meg a fegyveres összecsapásokban és a háború okozta éhínségben, betegségekben. Több százezren váltak menekültté. Összesen ötvenmillió ember életére volt negatív hatással a háború. A Kongói Demokratikus Köztársaság keleti, Észak-Kivu tartományában 2008-ban ismét fellángolt a polgárháború. Véres harcok folytak a kormány katonái és a lázadók között. A harcok következtében többszázezer ember kényszerült otthona elhagyására. A menekültek közel 80 százaléka nő és gyermek, akik ideiglenesen felállított táborokban próbálnak menedéket találni mind a mai napig. A polgárháború sújtotta övezetben nőket erőszakolnak meg, gyerekeket rabolnak el, majd katonát nevelnek belőlük, aki pedig megpróbál elmenekülni, azt egyszerűen kivégezik.

A harcok miatt legtöbbet szenvedett keleti országrész központja Goma. Ennek körzetében három menekülttábor létesült. 3000–7000 menekült lakója van egy-egy tábornak. A menekültek sátrakban húzzák meg magukat, de némelynek az sem jut. Kukoricacsuhéból építenek maguknak szállást, amire fóliát borítanak, hogy védekezzenek az eső ellen. Az itt élőknek a hideggel, a víz- és az élelmiszerhiánnyal is meg kell küzdeniük. A legtöbbjüknek nincsen megfelelő ruházata, ami védene a hideg ellen. Az átlaghőmérséklet a területen éjszaka akár 5 C° köré is süllyedhet. Nincsenek orvosok, gyógyszerek, orvosi felszerelések. A kórházak nagy része bezárt. A gyermekbénulás, kolera, a véres hasmenés, a malária és számos más betegség szedi áldozatait.

A gomai tábor lakói

Fotó: Dr. Kutnyánszky Valéria

Az Afrikai-Magyar Egyesület (AHU) az általa szervezett „Háború Gyermekei Segélyakció” keretében próbált segíteni a kelet-kongói háború áldozatain. 2009 szeptemberében már negyedik alkalommal indított önkéntes orvosokból álló missziót a háború sújtotta térségbe. Ennek az önkéntes orvosi missziónak – harmadmagammal – én is tagja voltam. Kiwanja menekülttáborának lakói és az egészségügyi ellátás nélküli kis falvakban élő emberek ellátása volt a dolgunk egy hónapon keresztül.

Az első munkanapon, mielőtt megkezdtük volna a rendelést, felkerestük a terület egyetlen kórházát Rutshuruban. Ez a kórház csak sürgős eseteket lát el belgyógyászati, sebészeti, nőgyógyászati és szülészeti osztályain. Maximum 200 főt képes fogadni, kilenc orvost foglalkoztat, akik közül nem mindannyian szakorvosok. Rövid bemutatkozás után siettünk is Kiwanjába, a menekülttábor melletti „rendelőbe”, amit az ENSZ-katonák egy menekülttábori iskola tanterméből alakítottak ki számunkra. Az orvosi felszerelést és a sebellátáshoz szükséges anyagokat és eszközöket mi vittük magunkkal Magyarországról.

A gyógyszereket a kiwanjai gyógyszertárakban vásároltuk nagy kiszerelésben. Ezeket az otthonról hozott kis tasakokba kiadagoltuk, hogy minden rászorulónak a szükséges mennyiséget oszthassuk ki. Munkánkat helyi tolmácsok segítették, hiszen a helybéli emberek nagy része csak a szuahéli nyelvet beszélte.

Megdöbbenéssel állapíthattuk meg, hogy első rendelésünk első félórájában szinte több volt a súlyos, ellátásra szoruló beteg, mint talán eddigi pályafutásunk alatt összesen.

A menekülttábori betegek sokasága érkezett hozzánk lőtt és szúrt sebekkel, törött végtagokkal. Volt, akinek a vállát puskagolyó lőtte szét, másiknak a bal szemét találta el a lövedék, már csak a szemürege tátongott. A leggyakoribb – szinte mindenkinél előforduló – betegség a férgesség volt. A kezelésre váró emberek a tűző napon várakoztak órák hosszat türelmesen. Nem volt köztük civakodás, veszekedés. Naponta átlagosan 200 beteget tudtunk ellátni. A rendelés végén, napnyugtakor döbbenten tapasztaltuk, hogy szinte ugyanannyi volt az újabb várakozó beteg, mint reggel, nyitáskor. Miután nem volt világítás, sötétedés előtt abba kellet hagynunk a rendelést. Az ellátás nélkül maradtak zokszó nélkül mentek vissza a táborba és jöttek vissza másnap hozzánk.

Orvosi rendelés egy átlagos napon

Fotó: Dr. Kutnyánszky Valéria

A vidéki rendelésekre katonai kísérettel mentünk. Előttünk, mögöttünk fegyveresek biztosították az utat. Nem véletlenül, hiszen bármelyik pillanatban a lázadók támadásától kellett tartanunk. Egy Ngwenda nevű faluban az orvosi vizsgálat két avocado fa hűs árnyékában zajlott. Kabaya faluban egy nyitott faépület volt a „rendelőnk”. Ezen a környéken rengeteg maláriás esettel találkoztunk. Tongóban, a Virunga Nemzeti Parkban lévő kis településen tágas sátrat állítottak fel az ENSZ-katonák a vizsgálatokhoz. Itt találkoztunk először gyerekkatonákkal, akik tizenéves korukra megéltek már minden háborús borzalmat.

A legmegrázóbb élményt a kiwanjai menekülttábor okozta számomra. Hétvégén, a pihenőnapon – saját felelősségemre, a tolmácsom kíséretében – felkerestem a menekülttábor lakóit. Így „belülről” ismerhettem meg életkörülményeiket, sorsukat. Kukoricacsuhéból tákolt, sokszor fóliával sem védett, alig másfélszer két méter alapterületű, 1 méter 30 cm belmagasságú kunyhókban, a puszta földön vegetáltak görnyedten az otthonukból elűzött emberek.

„Egyik reggel arra ébredtem, hogy anyámat és apámat lelőtték a katonák. Nem volt időm gondolkozni, menekülnöm kellett. Először egy bokorban húzódtam meg, majd elhagytam a falut, és idejöttem a menekülttáborba, egyedül vagyok” – mondta egy húszéves fiú.

„A falunkat megtámadták a lázadók, húsz másik férfival együtt sorba állítottak minket, majd tizenötöt lelőttek közülünk, nem tudom engem miért hagytak életben” – vallotta egy másik.

„Éhesen le lehet feküdni, de csuromvizes földön aludni borzasztó” – panaszolta a tízgyermekes anya, aki egy sátoron osztozott a családjával. Többüknek a sorsa a tejes reménytelenség.

Missziónk 2009. október 14-én véget ért. A Kongóban töltött egy hónap azonban kitörölhetetlen nyomot hagyott bennem.

Nem tudtam feledni azokat az embereket, akik az esős évszakot – amely arrafelé három hónapig tart – sárban görnyedve, kialvatlanul vészelik át.

Már aki nem menekül közülük öngyilkosságba, vagy nem válik a tüdőgyulladás áldozatává. Ezért hazatérve gyűjtőakcióba kezdtem, melynek eredményeként sikerült 1000 csuhésátrat fóliával beboríttatnunk.

Ezzel megadva azt a lehetőséget a menekültek számára, hogy egy évvel továbbéljenek abban a reményben, hogy a háború véget ért, s ők hazatérhetnek.

Szerző:
Dr. Kutnyánszky Valéria
háziorvos

Az emberi jogok helyzete Afrikában

Az afrikai kontinensnek jórészt a nehéz életkörülmények miatt még igen sok tennivalója van az emberi jogok területén. A vonatkozó nemzetközi ENSZ-jogszabályok átvételében már némi eredményeket mutathat fel a kontinens, de az országos büntető jogszabályok megalkotásában és a végrehajtás-igazságszolgáltatás területén a legnagyobbak a lemaradások. Leginkább a Maghreb-régióban beszélhetünk előrelépésről, legalábbis ami a véleménynyilvánítás szabadságát, a gyülekezési jogot és a politikai foglyok kérdését illeti. Kérdés, hogy ezek az eredmények mennyire bizonyulnak tartósnak, Líbiában már most kiemelkedő a xenofóbia mértéke a szubszaharaiakkal szemben. Jelentős mértékűek továbbá – egész Afrika területén – a rendvédelmi szervek jogsértései. Pozitív tényező, hogy napjainkra egyre több helyen tartanak választásokat, de sajnos már a választási kampányok halálos kimenetelűek és a leggyakrabban több hónapos (fegyveres) konfliktusba torkollanak.

A kínzás jelenleg csak hét afrikai államban (Szenegál, Algéria, Tunézia, Egyiptom, Kamerun, KDK, Madagaszkár) tiltott, és további hét államban készülnek a betiltására. A halálbüntetés intézménye az afrikai államok több mint a felében létezik.

A kontinens közelmúltbeli történetére rányomta a bélyegét az 1994-es ruandai genocídium (hutu-tuszi ellenét: legalább 800 000 áldozat), valamint a darfúri népirtás (kb. 400 000 áldozat). Ezek az események és főként a libériai, sierra leone-i és szomáliai polgárháborúk százezres-milliós menekülthullámokat indítottak, indítanak el a szomszédos országok felé. 2006-ban Afrikában 5 millió menekültet tartottak nyilván, a menekültek helyzete Szudánban volt a legrosszabb, míg Beninben és Gabonban a legjobb.

A nők helyzete Afrikában egyelőre igen nehéz, itt is különbséget kell tennünk a Maghreb relatíve jobb, ugyanakkor az iszlám törvényei által szabályozott helyzete és Fekete-Afrika között. Az arab tavasz 2010-es eseményei a Maghrebben jobban bekapcsolták a nőket is az általános emberi jogokért való küzdelembe. Itt szélesebb körben elterjedt az internetes tájékozódás és közösségi hálók használata is, a nők gyakran szervezett politikai mozgalmakba tömörülnek. Ugyannakor a forradalmak lecsengése után az iszlamisták kezébe került a hatalom. Tunéziában például a nők jelentős részt vállaltak a forradalomban, az iszlám térnyerése miatt viszont jelenleg itt is komoly problémák vannak a többnejűség kérdésével, a viselettel illetve a „szingli életforma” elítélésével kapcsolatban. Marokkóban törvény biztosítja a férfiak és nők egyenlőségét, például a házasságban és válásnál, de a gyakorlatban egyelőre kevés eredménnyel, hiszen a felmérések szerint 68%-os a családon belüli erőszak aránya.

Főként a szubszaharai Afrikában azonban a leánygyermek születésétől fogva kevésbé megbecsült, mivel gyakran az elemi iskola is pénzbe kerül és főként a fiúkat taníttat-

ják. Az analfabétizmus aránya a világon a legmagasabb, az általános iskolai korosztály 50%-a, 29 millió gyermek nem jár egyáltalán iskolába, 2012-ben a kontinensen 159 millió ember se írni se olvasni nem tudott.

A lányokat gyakran már igen fiatalon (akár 8 évesen) házasságra kényszerítik. Emellett Fekete Afrikában – leginkább a Maliban élő bambarák és dogonok között – az egyre gyakoribb állami tiltás ellenére mind a mai napig elterjedt a női körülmetélés ősi szokása. E például Gambiában egyenesen államilag engedélyezett beavatkozást részben rituális, részben úgymond higiéniai és hűtlenséget megelőző (prostitúciót ellehetetlenítő) célzattal végzik. Míg a férfiak esetében a vallási okok miatti körülmetélés higiénialiag még hasznos is lehet, a nők esetében a szakszerűtlen beavatkozás nemcsak, hogy rendkívül fájdalmas, de a kislány egész életére mind testileg mind fizikailag negatív hatást gyakorol, és az elfertőződés miatt sok áldozattal is jár.

Az elégtelen orvosi ellátottság miatt igen magas a születéskor az anyák halálozási rátája és az egyéb komplikációk aránya. A férjek nem ritkán elhagyják feleségüket a nehéz szülést követő „bűzös betegségeik" miatt. A nők helyzete a családban is másodrangú, de a társadalomban folyamatos negatív diszkrimináció éri őket: nehezebben kapnak munkát és másodrangúak az egészségügyi ellátás területén is. Gyakran nem örökölhetnek, s ez férjük halála esetén anyagilag teljesen ellehetetleníti őket, ezért is egy részük prostitúcióra kényszerül, vagy erre kényszerítik. Egyes helyeken (Burkina Faso) az özvegyen a levirátus fenntartásával „segítenek", azaz hozzá kényszerülnek menni egy rokonhoz. Nem ritka a családon belüli erőszak jelensége sem (sok helyen 75%-ban van jelen), és a kontinens déli részén még a jog sem tiltja a leánykereskedelmet.

A rabszolgaság léte szintén jobban sújtja a nőket, mint a férfiakat. A gyakori fegyveres összetűzések elsődleges kiszolgáltatottjai a nők, a nemzetközi közösség tétlenül szemlélte tömeges megerőszakolásukat pl. Darfúrban. Ha ezt – ritkább esetben – túl is élik, még saját közösségük megbélyegzését (stigmatizáció) is el kell viselniük, és „természetesen" semmilyen segítségre vagy jogsegélyre nem számíthatnak. A helyzet annyira rossz, hogy az ENSZ főtitkárának az elmúlt évtizedekben többször kellett felszólítania még az afrikai ENSZ missziók személyzetét is a szexuális bűncselekményektől való tartózkodásra.

Lassú, apróbb eredmények azonban már kezdenek mutatkozni. Például Eritreában, Kenyában és Ugandában hatóságilag betiltották a női körülmetélést. Ghánában pár éve jelentős politikai mozgalom indult az abortusz legalizálásáért, Libériában és Kenyában a szexuális bűncselekmények komolyabb bűntetéséért, Nigériában a családon belüli erőszak elleni fellépésért. Dél-Afrikában pedig nemrég szavazták meg, hogy a nők is örökölhetnek.

2012-ben a kontinensen egy újabb államban (Libéria után), a kelet-afrikai Malawiban egy hölgyet, Joyce Bandát választották meg államelnöknek, a dél-afrikai Nkosazana Dlamini-Zuma pedig az Afrikai Unió Bizottságának elnöke lett. A szenegáli parlamentben a nők aránya 43%. Jelenleg 17 afrikai országban vezettek be női kvótákat helyi és állami szinten, a parlamentben min. 30%-os a kívánt arány, ezt több ország is túlteljesíti. Az élen Ruanda áll, ahol 56%-os a parlamentben a nők aránya és a miniszterek harmada is nő, így nem csoda, hogy a nők jogait biztosító törvények meghozatala is felgyorsult.

2012-ben az OECD által felállított férfi-női egyenlőségi listán 86 vizsgált ország közül Szomália, a KDK, Szudán és Mali a lista legvégén szerepeltek, míg Dél-Afrika a negyedik, Namíbia a 21. és Ruanda a 23. helyen.

A *gyermekek helyzetét illetően* becslések szerint Afrikában naponta 12.000 gyermek halálozik el, a gyermekhalálozás aránya Sierra Leonéban, Csádban, Bissau-Guineában és Maliban a legnagyobb. A halálozások egyharmadának oka az alultápláltság, továbbá nagy arányban a malária, a tüdőgyulladás és a hasmenés.

A jogszabályok területén az Afrikai Egységszervezet 1990-ben fogadta el a *Gyermekek jólétéről és jogairól szóló afrikai chartá*t, mely elviekben az ENSZ Gyermekjogi Chartán is túlmutató követelményeket fogalmaz meg. Ez, a szinte minden afrikai állam aláírt jogszabály, elvileg garantálja a gyermekek alapjogait és mindenfajta diszkriminációt megtilt. A gyermekek nem sújthatók halálbüntetéssel, biztosítja számukra a vélemény- és vallásszabadságot, és a jog még saját családjukkal szemben is meg kell, hogy védelmezze őket. Biztosítja számukra a tanuláshoz való jogot, a kötelező és ingyenes alapoktatást, az egészségügyi ellátáshoz való jogot, a gyermekek kizsákmányolásának és a gyermekprostitúció tilalmát, a gyermekek védelmét a fegyveres konfliktusok esetén stb. Ezeken túl egyre több állam ír buzgón alá vagy csatlakozik gyermekvédelmi kezdeményezésekhez.

Azonban a valóságban a fentiekhez képest az emberi jogi harcosok és a politikusok nagyon kevés eredményt tudnak felmutatni. Az 1990-es évek gazdasági válsága a gyermekmunkaerőt is sújtotta. Az olyan humánusabb tevékenységek felől, mint például az autómosás és a parkolóőrzés, a fizikailag nehezebb munkák felé taszítja őket, főként, hogy a családok túlélésük érdekében nagyon hamar rászorulnak gyermekeik plusz munkájára is. Sajnos vándorárusként vagy háztartási alkamazottként kislányok elég gyakran a prostitúciós bűnszervezetek áldozatai lesznek. A rabszolgaság intézménye is masszívan jelen van, az újkori gyermek-rabszolgákat is szállító hajókon gyakorlatilag ugyanolyan állapotok uralkodnak, mint 4 évszázaddal ezelőtt az Afrikából Amerikába tartó rabszolgahajókon. Csak ezúttal a rabszolga és a rabszolgakereskedő is fekete. 2000-es adatok szerint Afrika legszegényebb régióiból 200 000 gyermeket adnak el évente rabszolgának. Mindez azonban nem áll meg Afrika határainál, például Franciaországban folyamatosan növekszik a kiskorú, afrikai eredetű prostituáltak száma. Nemzetközi – főként vallásos – humanitárius szervezetek foglalkoznak rabszolga-kiváltással például Dél-Szudánban, de elkövették azt a súlyos hibát, hogy nem hangolták össze tevékenységüket. Így a „szemfüles“ rabszolgatartók, üzletet szimatolva radikális mértékben megemelték a rabszolgák árát.

Számos kiskorú kerül börtönökbe a gyermekvédelmi jogszabályok teljes hiánya miatt, mert éhezve koldulnak vagy lopni kényszerülnek. Becslések szerint több ezerre tehető az afrikai börtönökben a fiatalkorúak száma, akik nemhogy semmilyen jogsegélyt nem kapnak, de még napi fejadagjukat is elveszik tőlük a felnőtt rabok.

A rabszolgatartás és gyermekrabszolgaság intézményén túl a legszomorúbb talán a *gyermekkatonaság* intézménye. Részben a kelet-európai rendszerváltásoknak köszönhetően

a kontinensre folyamatosan jelentős számú kézifegyver áramlik. A gyerekeket nagyon hamar, akár már 7–8 évesen, brutális módszerekkel katonának kényszerítik, és fegyvert adnak a kezükbe. Kissé idősebb társaik bedrogozva lényegében mindenre lőnek, ami mozog, nőket erőszakolnak meg, majd végeznek velük. A békefenntartóknak gyakran komoly problémát okoz, hogy tinédzser korú bűnözőkkel kell felvenniük a harcot.

A gyermekkatonákat kadagoknak hívják a KDK-ban, „craps"-oknak Ruandában, folyamatosan növekvő számukat a világon 300 000-re becsülik. Afrikában főként Burundiban, a Közép-afrikai Köztársaságban (KAK), a KDK-ban, Marokkóban, Szomáliában, Szudánban, Sierra Leonéban, Csádban és Ugandában létezik a jelenség (e kiskönyv megjelenésekor pedig a Maliban zajló fegyveres krízisben is besorozzák a gyerekeket, ráadásul mindkét oldalon: az iszlamisták oldalán ugyanúgy, mint a kormány milíciáiban). Gyakran árvagyerekekről van szó, akik végignézték szülőfalujuk kiírtását.

A gyerekek katonai szolgálatukat a leggyakoribb esetben saját szándékukból, egy-egy etnikai vagy egyéb konfliktusban résztvevő csapatokhoz, vagy bűnöző csoportokhoz csatlakozva, pénzért vagy drogért, kezdik meg, de gyakran az iskolából, a szántóföldekről, menekülttáborokból, egyházakból rabolják el őket. AK-47-esekkel és M16-os gépkarabélyokkal szerelik fel a gyerekeket, ezeket a könnyű, automata fegyvereket egyszerűen tudják használni, ugyanakkor gyakori a tapasztalatlanságból adódó komoly sebesülések száma. Kiképzésük alatt gyakran megkínozzák őket, előfordul, hogy parancsra barátaikat vagy éppen saját családjukat kell meggyilkolniuk. *„A parancs az volt, hogy öljem meg a legjobb barátomat, hogy teszteljék a megbízhatóságomat. Ha nem teszem meg, holnap a barátom kapja azt a parancsot, hogy végezzen velem, így kénytelen voltam megtenni."* – írja egy gyermekkatona visszaemlékezéseiben. A KDK-ban, de sok egyéb országban is a fegyveres csoportok 40%-át is eléri a gyermekkatonák száma. 30–40%-uk lány, akiket a katonáskodás mellett gyakran szexuálisan is kizsákmányolnak, sokszor a parancsnokok „feleségei" lesznek.

Gyermekkatonákat mind kormányerők, mind ellenzékiek használnak Afrikában, mert anyagilag jóval inkább megéri őket alkalmazni. Valóságos gyilkológépezetté képezik ki őket, egész életükben lelkileg megnyomorítottan élnek, és a gyilkoláson kívül semmihez sem értenek. Egy afrikai jellemzés szerint *„a gyermekek a század legjobb katonái, sokkal inkább tele vannak energiával, mint az öregebbek, ellenállóbbak, nem érzékelik a fizikai fájdalmat."* Tény, hogy ezekben a gyermekekben – főként ha drog hatása alatt áll-

A rasszizmus felszámolására növelni kellene az olyan szervezetek számát Afrikában, melyek önkéntes alapon, etnikumtól függetlenül segítik a rászorulókat. Az izraeli önkéntes életmentő Ichud Acala szervezet példája mutatja, hogy még olyan „ősellenségek", mint a zsidók és az arabok is össze tudnak fogni azért a közös célért, hogy szeretteik biztonságban legyenek. Arabok zsidók életét mentik meg, és fordítva.

nak – nincs meg a félelemérzet és a halál, valamint a távollét fogalma között sem tudnak különbséget tenni.

A fegyveres szolgálaton túl a sereg szakácsként, teherhordóként, futárként, kémként, testőrként is alkalmazhatja őket, vagy egyszerűen behajtják őket az aknamezőkre az aknákat felderíteni. Részben katonai alkalmazhatóságuk az oka annak, hogy támadás esetén szinte mindig kivégzik a gyermekeket is, részben azért, hogy az ellenfél ne tudja őket beszervezni.

Amennyiben a gyermekek nem válnak katonákká, akkor sem könnyű az életük. Mint fentebb említettük, csak kisebb részük részesül elemi iskolai oktatásban, a gazdaságról szóló fejezetben utaltunk rá, hogy gyakran egészségükre is veszélyes, komoly fizikai munkát végeztetnek velük, például az ültetvényeken.

A Maghreb–szubszaharai Afrika közti törésvonalon rendszeresek az arab és a fekete etnikumok közötti összetűzések, Dél-Szudán 2011-es függetlenné válása mögött is részben ez az etnikai konfliktus húzódik meg. Afrikában a *rasszizmus és diszkrimináció* legismertebb példája az apartheid – azaz a faji elkülönítés (szegregáció) – politikája, melyet a Dél-afrikai Unióban (később Dél-Afrikában és az általa igazgatott Namíbiában) alkalmazott a fehér kisebbség. A feketéket háttérbe szorító elkülönítés az 1940-es évektől az élet minden területén – gazdaságban, politikában, kultúrában – érvényesült. Az apartheid elleni küzdelem élharcosa Nelson Mandela, győzelme után, 1994-ben lett Dél-Afrika első demokratikusan megválasztott elnöke.

A 17. századtól a búrnak nevezett többnyire hollandokból és frízekből, kisrészt hugenotta (francia) és német bevándorlók alkotta fehérek állandó konfliktusban álltak az őslakosokkal. A búrok gyűlölettel tekintettek a feketékre, iskoláikban is külön arra oktatták a gyerekeiket, hogy a fekete ember a sátán ivadéka, kafferek (pogányok), meg kell semmisíteni őket. A 19. században búr irtóhadjáratok indultak a zuluk és busmanok ellen, falvaikat felgyújtották, állataikat elhajtották.

Az 1899 és 1902 közötti angol-búr háborúban a britek megalkották a világ első koncentrációs táborát, ahol 28 ezer búr pusztult el. Dél-Afrika területe így a 20. század elejére angol gyarmat lett, majd 1926-tól Dél-afrikai Unió néven a Brit Nemzetközösség tagjává vált, a mai Dél-afrikai Köztársaságot 1961-ben kiáltották ki. A lakosság mintegy 75%-a őslakos, a fehérek mellett jelentős ázsiai népesség is él itt. Az angol telepesek, mikor elfoglalták az országot, faji megkülönböztetést, búr szóval *apartheidet* alkalmaztak – némileg az indiai kasztrendszerhez hasonlóan.

A lakosságot két részre osztották, fehérekre és a nem-fehérekre.

Mindenkit besoroltak egy faji jellegbe (fehér, tiszteletbeli fehér, sárga, különböző keverékek, majd végül a kaffer – a fekete), és ennek megfelelő kaptak jogosultságokat-kötelezettségeket. Megtiltották a fajok keveredését. A buszokon, ha az alsó részen ki volt írva, hogy „*Only White*”, akkor nem ülhetett le oda nem-fehér. Külön parkokat hoztak létre a feketéknek és a fehéreknek, de voltak közös parkok is, ahol meg volt szabva padonként, hogy milyen etnikum ülhet rá. Egyes utcák csak fehérek részére voltak fenntartva.

Az arab tavasz idején Egyiptom egészét – a világon elsőként – lekapcsolták az Internetről, hogy a tüntetők közti kommunikációt megnehezítsék. Szerinted hogyan segítheti az internet az emberi jogok terjedését?

A feketék részére bantusztánokat (elkülönített területeket) hoztak létre, kilépni csak engedéllyel (passbook) volt szabad. Kilépőt csak akkor kaphattak, ha egy másik bantusztánban, vagy mezőgazdasági területen dolgoztak. Mindez csak nappalra vonatkozott, éjszakára kötelesek voltak visszatérni a nekik kijelölt lakókörzetekbe. A súlyosan rasszista-diszkriminatív intézkedések egyetlen „pozitív" eredményének a közbiztonság kiemelkedően jó voltát említhetjük.

Napjainkra, az apartheid felszámolásával szinte „fordult a kocka". A volt Dél-afrikai Unió területein inkább a fehérekkel szembeni diszkrimináció a jelentősebb. Mugabe elnök Zimbabwéja kiszorította a hatalomból a fehér telepesek képviselőit, akik a 2000-ben elindított kaotikus földreform és a sokszor pogromokba torkolló üldözések elől tömegesen menekültek el az országból. Dél-Afrikában a rendszerváltozás után a gazdasági teljesítmény jelentősen visszaesett, de a helyi fekete populáció minden elkülönítés ellenére – az Egyesült Államok fekete lakossága mellett – itt élt a világon a legmagasabb életminőségen, életszínvonalon.

Az ENSZ hivatalos (Dél-Afrikától kapott) adatai szerint azonban a közbiztonság drasztikusan romlott, évi 15 ezer (szakértők szerint ennek háromszorosa) gyilkosság történik egy évben, a fehérek elleni atrocitások száma és brutalitása évről-évre nagyobb méreteket ölt. A városban élő tehetősebb fehérek még tudnak valamiképpen védekezni az agresszióval szemben, magas betonfalakkal és elektromos kerítésekkel védett erődökbe költözéssel, a szegényebbek pedig zárt közösségeket alakítanak ki. A vidéken élő afrikaaner farmerek azonban meglehetősen védtelenek egy-egy komolyabb támadással szemben. Napjainkra már szinte minden farmot erődítménnyé alakítottak át. Szakértők azt valószínűsítik, hogy az egykor kb. 6,1 milliós fehér lakosság száma napjainkra 3,7–3,8 millióra zuhant, és az elvándorlás nagy ütemben folytatódik.

Főleg a környező országokból, Botswanából, Mozambikból, Malawiból és Zimbabwéból tömegesen érkeznek a bevándorlók, akiknek többségét hiába toloncolják vissza, az újonnan érkezetteket rendkívül ellenségesen fogadják a már ott élő, megélhetésüket féltő polgárok, súlyos atrocitásokra, sőt nemegyszer valóságos ütközetekre kerül sor közöttük. Afrika eme leggazdagabb országában a rendőrség rutinszerűen használja az elektromos sokkolót, a fojtogatást, az élet kioltásával való fenyegetést. De legalább a tüntetőkkel szemben „csak" gumilövedékeket használnak, nem úgy, mint sok más országban. Dél-Afrika ezen kívül az afrikai(-izraeli) szervkereskedelem egyik központja (Nigéria, Tanzánia, Togo, Mozambik stb.) mellett.

Az *esélyegyenlőség* kérdéséről szólva meg kell említeni még, hogy a homoszexuálisok lényegében az egész kontinensen megbélyegzett kisebbséget alkotnak, és gyakran lesz-

nek erőszak áldozatai, főként Ugandában és Kamerunban. Nigériában törvényi szinten tiltott az azonos neműek közötti kapcsolat. A fogyatékosok jogainak területén szintén keveset tudnak tenni az általános szegénység miatt, de pozitívumként elmondható, hogy egyre több lokális, nemzeti és regionális szervezet jön létre a felkarolásukra. Megindult egyfajta szociális párbeszéd a tradicionális társadalmi előítéletek-hiedelmek leküzdésére: a fogyatékkal élő gyerekeket például Elefántcsontparton „kígyó-gyerekeknek" nevezik, és szüleiket a társadalom megbélyegzi, az ördöggel való cimborálással vádolja. Így azok gyakran sorsára kényszerülnek hagyni fogyatékos gyermeküket. A világon a fogyatékkal élő gyermekek száma a szubszaharai Afrika területén a legnagyobb.

Szerző:
Türke András István Ph.D.
Europa Varietas Intézet

Hivatkozott irodalom:
OHCHR Report 2011 - Universal Declaration of Human Rights, United Nation / Office of the High Commissioner of Human Rights, Geneva, 2011
La situation des droits humains dans le monde - Rapport 2011, Amnesty International, St Pieters-Leeuw (Belgium), 2011.
Charte Africaine des Droits et du Bien-être de l'Enfant, CAB/LEG/153/Rev.2, Addis Abeba, 07/1990.
Stratégie Africaine des Droits de l'Homme, Département des Affaires Politiques / Commission de l'Union Africaine, é.n.
Fatou Kiné Camara, Introduction aux droits de l'homme en Afrique, Année 2011/2012, (egyetemi jegyzet), Cheikh Anta Diop Egyetem, Dakar
Jean Didier Boukongou, „Le système africain de protection de droit des enfants - Exigences universelles et prétentions africaines", *CRDF,* N°5, 2006, pp. 97-108.

Afrika kultúrája: Kultúra, népcsoportok, törzsek

Ahogy Afrika 54 országa földrajzi értelemben, kulturális és nyelvi változatosságában is rendkívül sokszínű, ez nincs másképpen a népcsoportok, törzsek tekintetében sem. Afrika népeinek számát rendkívül nehéz megbecsülni, a források több adatot adnak meg. Földünk második legnépesebb kontinensén, a mára egy milliárdnál több lelket számláló Afrikában kb. 2000-3000 különböző népcsoportot tartanak számon, amelyek különböző szokásvilággal, és nyelvvel rendelkeznek. Egy országon belül akár több száz nép élhet egymás mellett. A 140 milliós lakosságú Nigériában 370-re tehető az etnikumok száma. A különböző ismérvek – közös ős, nyelv, szokásrendszer – mentén szerveződő csoportok méretükben különböznek: a több tízmilliós népcsoportoktól a néhány száz vagy ezer főt számláló, zárt közösségben élő törzsekig mindenfajta csoportosulás megtalálható Afrikában. Számos nép gyökere a középkori Szahel-övezeti királyságokhoz nyúlik vissza.

A legnagyobb lélekszámú népcsoportok Afrikában:

- Berber: Marokkó, Algéria, Tunézia, Líbia, Niger, Mauritánia, Mali, 50 millió
- Hausza: Nigéria, Niger, Ghána, Csád, Kamerun, Elefántcsontpart, Szudán, 30 millió
- Joruba: Nigéria, Benin, 30 millió
- Oromó: Etiópia, Kenya, 30 millió
- Igbo: Nigéria, Kamerun, 30 millió
- Akan: Ghána, Elefántcsontpart, 20 millió

A 21. században, a modern, gyorsan változó világban egyre több globális hatás éri Afrikát, így a belső területeket is. A természet, az erdők, a termőterületek már nemcsak az afrikai embereké. Az afrikai államok és más nagyhatalmak – Kína, az Európai Unió, az Amerikai Egyesült Államok – négyzetkilométerenként térképezik fel és aknázzák ki az afrikai kontinenst. Új utak, városok, épületek, bányák, üzemek épülnek, miközben Afrika erdeiből folyamatosan vágják ki a fákat. Maguk az afrikai emberek is másra vágynak már, mint szüleik 50 évvel ezelőtt: televízióra, Internetre, divatos ruhákra. Egyre több vidéken élő afrikai költözik fel a városokba, maga mögött hagyva hagyományos kultúráját, díszes öltözetét, hogy a város szürke forgatagában próbáljon szerencsét. Kultúrák olvadnak be, alakulnak át, vagy szűnnek meg teljesen. Értékteremtő hagyományok, érdekes szokások válnak köddé.

- Amhara: Etiópia, Szudán, Szomália, Eritrea, Dzsibuti, 20 millió
- Szomáli: Szomália, Dzsibuti, Etiópia, Kenya, 15-17 millió
- Kongó: Kongói Demokratikus Köztársaság, Angola, 10 millió
- Fula: Guinea, Nigéria, Kemrun, Szenegál, Mali, Sierra Leone, Burkina Faso, Benin, 10 millió
- Sona: Zimbabwe és Mozambik, 10 millió
- Zulu: Dél-afrikai Köztársaság, 10 millió

A gyorsan változó és fejlődő Afrikában az eltűnő félben lévő kultúrák örökségvédelme, a szokásvilágok dokumentálása, életben tartása rendkívül időszerű és kiemelten fontos. Az 1945. november 16-án alakult Egyesült Nemzetek Nevelésügyi, Tudományos és Kulturális Szervezete (UNESCO) feladata, hogy megteremtse a civilizációk, kultúrák és emberek közötti, a közös értékek iránti tiszteleten alapuló párbeszédhez szükséges körülményeket, illetve lépéseket tegyen az emberiség tárgyi és szellemi örökségeinek megóvásához. Ennek érdekében 1972-ben megfogalmazta a Világörökség Egyezményt, amely a Nemzeti Parkok, Épített Örökség, Tárgyi örökség területén védelmezi világörökségünket. Majd 2003-ban a Szellemi Kulturális Örökség Megőrzéséről szóló egyezményt is elfogadta, amelynek célkitűzése a szellemi kulturális örökség megőrzése, az érintett közösségek szellemi örökségének tiszteletben tartása, az örökség jelentőségének tudatosítása helyi, nemzeti és nemzetközi szinten. Az egyezményt aláíró több mint 130 ország listába veszi nemzeti szellemi örökségeit, és a Szellemi Örökség Listájára rítusokat, szokásokat javasolhat. Az ifa jóslórendszer Nigériában, a mbendék Jerusalema tánca Zimbabwéban, az aka pigmeusok különleges éneke a Közép-afrikai Köztársaságban, vagy a vimbuza gyógyítótánc Malawiban az UNESCO Szellemi Örökségvédelmi listájának részeként örökségvédelemben, nemzetközi figyelemben részesülnek, amely biztosítja a szokások ismertségét és fennmaradását, valamint tudatosítja mind az afrikai, mind az Afrikán kívüli társadalmakban a szellemi kulturális örökség megőrzésének fontosságát.

Nyelv, nyelvjárások

Érdekes, hogy míg Afrika lakossága földünk teljes népességének 14%-át teszi ki, a föld nyelveinek 25%-át beszélik, több mint 2000 nyelvet. A legtöbben, mintegy 170 millión az arabot és dialektusait, főképp Észak-Afrikában és Afrika szarván. Nyelvészeti értelem-

ben a legegyöntetűbb régió Észak-Afrika, ahol Egyiptomtól Mauritániáig az arab nyelv az uralkodó, csakúgy, mint Szudánban. A Szaharától délre élő népek nyelvei már jóval változatosabb képet mutatnak. A délnyugat-afrikai koiszan nyelvcsalád kivételével a Szaharától délre élő népek nyelveit összefoglalóan bantu nyelvcsaládnak nevezik.

Afrikai nyelvcsaládok:

- A niger-kongói nyelvcsalád korábban kongó-kordofáni nyelvcsalád vagy bantu, elterjedési területe Nyugat, Közép- és Délkelet Afrika.

A bantu nyelvcsaládba több mint 250 nyelv tartozik. 120 millióan beszélnek bantu nyelveket Afrikában, a Kongó-medencében, Angolában, a Dél-Afrikai Köztársaságban, Mozambikban, Zimbabwéban, Zambiában, Malawiban, Tanzániában és Kenyában. A legelterjedtebb bantu nyelv a szuahéli, amelyet Kenyában, Tanzániában, a Kongói Demokratikus Köztársaságban és Ugandában több, mint 140 millión beszélnek.

A hátán gyermekét cipelő asszony, Szenegál

- A koiszan nyelvcsalád elterjedési területe Namíbia és Botswana sivatagos területei.
- A nílus-szaharai nyelvcsalád elterjedési területe Észak-Afrika, elsősorban Szudán és Csád.
- Az afroázsiai vagy hámi nyelv a Közel-Keleten, Észak-Afrikában, Afrika északi partján és a Száhelben terjedt el.
- Indo-európai a kontinens déli részén.

A koiszan nyelvcsalád 'csettintős' nyelvei Dél- és Kelet-Afrika benszülötteinek nyelveit foglalja magába; Dél-Afrikában a khoik és a Namíb-sivatagban élő busmanok(szánok), keleten pedig a hadzabék és sandawék nyelve tartozik ide. A nyelvek a kiejtésük során használt számos csettintőhangról váltak híressé. A világ a koiszan nyelveket a nagy sikerű, busmanok között játszódó Az istenek a fejükre estek című vígjátékon keresztül ismerte meg.

Vallás

Az afrikai emberekről általában elmondható, hogy rendkívül spirituálisak. Ez az adott területeken nemcsak valamely vallás követésébe vetett hitet jelenti, hanem azt a nyitottságot és fogékonyságot is, amellyel a különböző természeti és ősi erőkhöz, szellemekhez viszonyulnak. Afrikában máig fontos az ősök tisztelete, akikkel szertartásokon keresztül kommunikálnak, akiktől segítséget kérnek. A Kongó-folyó mentén, Kisanganiban élő vagenyák például úgy tartják, a Kongó-folyóban, ahol óriásvarsákkal halásznak, nem eshet bántódásuk, mert őseik világa védelmezi őket.

Bizonyos társadalmak vadászat, halászat, aratás előtt ősi szellemeikhez, isteneikhez imádkoznak maszkos rítusok keretében, vagy különböző állataldozatokkal, hogy azok termékenységet, bő aratást biztosítsanak számukra. Az úgynevezett fétisek máig elterjedtek e szertartások során, például Nyugat-Afrikában Maliban, Szenegálban, vagy a Ghánában élő lobi nép területén. A fétisek olyan tárgyak, amelyekbe az ember valamilyen

Az Egyesült Nemzetek Szervezetének és más világszervezetek végső célkitűzése a világbéke megteremtése. Sokat kell tennünk azért, hogy az emberek fajtól, vallástól függetlenül elfogadják egymást, hogy a békés együttélés világszerte megteremtődjön, és a konfliktusok száma csökkenjen. Mivel a vallási súrlódások erőszakot is szülnek, a konfliktus kezelésben és béketeremtési folyamatokban a vallási tolerancia, egymás vallásának elfogadása is fontos szerepet kell, hogy kapjon. A Vallások a Békéért (Religions For Peace) kezdeményezésben a világ különböző vallási vezetői jönnek össze, hogy vallások közötti megbékélést hirdessenek, híveiktől vallási toleranciát kérjenek.

A keresztény és iszlám vallás afrikai térnyerésével a vallásos konfliktusok száma is megnövekedett, főképp az utóbbi évtizedben. A vallásos konfliktusok az újkori vagy modern konfliktusok közé tartoznak. Nigériában radikálisan mutatkozik meg az északi iszlám és déli keresztény térség közötti viszály: a Boko Haram iszlám milícia évente több száz keresztény ember meggyilkolásáért, bombamerényletekért, templomok felégetéséért felelős, főképp a két vallási térséget elválasztó Jos város régiójában.

szertartás során 'belevitt' valamilyen erőt, azaz felhatalmazta egy természetfeletti erővel, amellyel a fétistárgy jósolni tud, szerencsét hoz, illetve befolyásolni tudja a természeti elemeket. Ezek lehetnek faszobrok, de egy babaszerű tárgy, vagy egy, a kunyhó falára aggatott fadarab is. Az animizmus, a szellemlényekbe vetett hit korábban sokkal jobban elterjedt Afrikában, mára a kereszténység és iszlám terjeszkedésével visszaszorult.

Lényege, hogy az ember – Afrika vonatkozásában a gyakran vidéken, a természet kiszolgáltatottságában élő – paraszt vagy vadászember próbálta befolyása alá hajtani a természetfeletti erőket: az esőt, a szárazságot, a szerencsét, az állatok bőségét.

Észak-Afrikában a vallás egységes képet mutat, ugyanis Marokkótól Líbiáig megközelítően 99%-ban szunnita muzulmánok élnek, s még a jelentős kopt keresztény kisebb-

A toubai Nagy Mecset, Szenegál

séggel rendelkező Egyiptomban is a szunniták adják a népesség kilenctizedét. Fekete-Afrikában a hagyományos vagy animista vallások mellett a kereszténység és az iszlám a legelterjedtebb, mindkettő hosszú történelmi gyökerekkel bír a kontinensen.

Kisebb számban zsidók, hinduk, szikhek valamint más vallások és kisebb szekták követői is megtalálhatóak. Afrikát a legvallásosabb kontinensként is emlegetik, mert a vallástalanok aránya itt a legkisebb.

Az iszlám volt az első vallás, amely elterjedt az afrikai kontinensen, és azóta is a leggyorsabban terjeszkedő vallása, megelőzve a kereszténységet. A föld iszlám népességének egynegyede Afrikában él. 2010-es adatok szerint Afrika népességének 47%-a keresztény, 41%-a muszlim, 11%-a hagyományos vallásokat követ, a maradék pedig kisebb szektákba tömörül. Az első afrikai keresztények Egyiptomban éltek, innen terjedt tovább a kontinensen e hit, főként Nagy Konstantin császár idején.

Szerző:
Szilasi Ildikó Hermina
Afrika-szakértő, antropológus
Afrikai-Magyar Egyesület

Hivatkozott irodalom:
Kongó- Torday Emil nyomában, Afrikai-Magyar Egyesület, 2010
Tanulmányok az örökségmenedzsmentről 1. Világörökség és kezelése, Információs Társadalomért Alapítvány, 2009
http://www.heritageinafrica.org/
http://www.unesco.org/new/en/africa/
http://library.thinkquest.org/16645/the_people/language_groups.shtml

Globális felmelegedés és az állandóan fagyos talaj

A globális felmelegedés egyszerűen megfogalmazva nem más, mint az elmúlt évtizedekben bekövetkezett felszínközeli légrétegek és a világtengerek átlaghőmérsékletének folyamatos, illetve várható emelkedése.

Az átlaghőmérséklet az elmúlt száz évben majdnem 1 Celsius fokkal nőtt. Ennek nagy része az emberi tevékenység által termelt üvegházhatású gázoknak köszönhető.

Az üvegházak működéséhez hasonlóan, ez a folyamat a Föld esetében azt jelenti, hogy a Nap sugárzása eléri a földfelszínt, amely anyagától és halmazállapotától függően visszaveri a sugárzást és vele együtt a hőt is. Ezek azonban a légkörünkben rekednek a magas üvegházhatású gázok koncentrációja miatt. Ehhez a folyamathoz az ember termel alapanyagot szén-dioxid (CO_2), metán (CH_4) és dinitrogén-monoxid (N_2O) formájában, mely gázok felelősek leginkább az üvegházhatás kialakulásáért.

Szén-dioxid (CO_2): Koncentrációja a légkörben az ipari forradalom kezdete óta folyamatosan nő, az 1750-es 280 ppm-ről a 2007-es 383 ppm-re (1 ppm: 1 részecske 1 millió között, azaz milliomod rész). Ebből 50 ppm volt a növekedés az utóbbi 33 évben. Az üvegházgázok közül legnagyobb koncentrációban van jelen a légkörben, és ott ennek a leghosszabb az élettartama (50–200 év). Azonban a többihez képest egységnyi koncentrációjának sokkal gyengébb az üvegházhatása.

Dinitrogén-monoxid (N_2O): 2006-os koncentrációja 320 ppb, ez 50 ppb növekedést jelent az 1750-es 270 ppb szinthez képest (1 ppb: 1 részecske 1 milliárd között). Tehát koncentrációja a szén-dioxidhoz képest alacsony, viszont egységnyi koncentrációja 296-szor (!) erősebb hatású, és szintén hosszú ideig stabil a légkörben.

Metán (CH_4): Az 1750-es szinthez képest koncentrációja több mint duplájára nőtt, 2006-os szintje 1782 ppb volt, míg az ipari forradalom előtti csak 715 ppb. Lényegesen rövidebb ideig tartózkodik a légkörben, megközelítőleg 7 évig. A szén-dioxiddal ellentétben viszont sokkal erősebb üvegházhatása van: 100 évre átlagolva 25-ször (!), 20 évre átlagolva 72-szer erősebb. A metánról azt tanultuk, hogy színtelen, szagtalan, éghető gáz. Ezekkel az információkkal az általános metánügyi ismereteink befejeződtek. A metán – mint azt képlete is mutatja – egy szénhidrogén, amely minden szerves anyag bomlásakor keletkezik. Lévén, hogy a Földön csak és kizárólag a szén alapú életforma ismert, a baktériumoktól kezdve a mohákon át, a rovarokon keresztül, a fákon túl, az embereket is beleértve, a kék bálnáig minden élőlény bomlása során keletkezik.

A metán a maga természetes körforgásában semmiféle veszélyt nem rejt sem emberre, sem állati, illetve növényi életformákra. Viszont az emberi túltermelés, főképpen az állattenyésztés, borzasztó mennyiségű szerves hulladékot eredményez: a tenyészetek szó szerint metángyárak. Az állattenyésztés ágazata nagyobb metánkibocsátó, mint az ipar és az emberi társadalom együttvéve.

Bolygónkon jelen pillanatban is annyi található, hogy ha hirtelen mind a légkörbe kerülne, minden ismert életforma kioltásához elegendő lenne.

De ez a metánbázis kötött formában, más-más halmazállapotban és anyagban fordul elő. Látszólag biztonságos helyeken nyugszanak, mint például az állandóan fagyos talajban, valamint az óceánok vízkészleteinek mélyrétegeiben és üledékeiben. Igen ám, de tudnunk kell, hogy néhány fokos hőmérsékletemelkedés elegendő ahhoz, hogy a fagyos talajból és az óceánokból is több millió tonna metán váljon ki és kerüljön a légkörbe.

Ez világméretű ökológiai katasztrófával párosulna, az emberiségnek pedig esélye sem lenne a túlélésre Afrikától Szibériáig, Dél-Amerikától Ausztráliáig.

Szerző:
Kalmár András
HST - Jora Compost
projektmenedzser

Ajánlott irodalom és linkek:

1. Jane Goodall: A remény gyümölcsei
2. Konrad Lorenz: A civilizált emberiség nyolc halálos bűne
3. Rachel Carson: Néma tavasz
4. ENSZ éghajlat változási keretegyezmény hivatalos oldala: http://unfccc.int
5. Kiotói Jegyzőkönyv összefoglaló magyarul: http://europa.eu/legislation_summaries/environment/tackling_climate_change/l28060_hu.htm

Szomjazó Afrika?

Létünk legfontosabb eleme a tiszta víz, s míg kieresztjük a csapvizet, nem sokszor jut eszünkbe, hogy „*a 21. század háborúit a vízért vívják majd*”. (1995; a Világbank elnökének nyilatkozata)

A Föld helyzetét tekintve több mint egymilliárdra becsülhető azok száma, akik nem jutnak tiszta ivóvízhez, és körülbelül két milliárdra azoké, akik számára nem biztosított a csatornázás. Az emberiség jelenleg a meglévő vízkészletek mintegy 55%-át használja, és ez az arány az előrejelzések szerint néhány évtizeden belül 70%-ra növekszik majd.

A vízzel kapcsolatos elsődleges probléma a vízhiány. Meglepő módon Afrikában óriási vízkészletek rejtőznek a földfelszín alatt, pl. a Szaharában, de a mélyebb rétegekből való víznyerés igen költséges. Míg a városokban a legtöbb helyen ki van építve a folyóvízhálózat, ott is előfordul, hogy napokig akadozik a szolgáltatás, s ebből is csak 2% az, ami biztonságosan elfogyasztható. A vidéken élő, szegényebb emberek sokszor napi 15–20 km-t gyalogolnak, hogy vizet hozzanak családjuknak. Ez a teher többnyire a nők vállán nyugszik. Kutak általában nincsenek, vagy ha mégis, akkor felvetődik a másik komoly kérdés: a víz megfelelő minőségű-e. Az ívóvízhiányhoz hozzájárul elsősorban a mezőgazdaság és az ipar vízigénye, továbbá az országok robbanásszerű népességnövekedése és a klímaváltozás is.

A tiszta víz kincs

Fotó: Afrikáért Alapítvány

Azokat a területeket tekinthetjük vízhiányosnak, ahol az egy főre jutó, megújuló vízmennyiség nem éri el az 1000 köbmétert évente. A világ 25 leginkább vízhiányos országa közül 19 Afrikában található.

A vízben található baktériumok egyszerű forralással elpusztíthatók lennének, de sajnos ennek hiányában a víz elfogyasztása járványokhoz és nagymértékű gyermekhalandósághoz vezethet. Szomorú hír, hogy a világon percenként *négy gyermek hal meg azért,*

- Száz liter víz szükséges egy kilogramm burgonya előállításához, négyezer liter víz egy kilogramm rizshez, és tizenhároméz liter víz egy kilogramm marhahúshoz.
- Ötezer ember hal meg naponta szennyezett víz miatt.
- Ötszázmillió ember él a Föld sivatagjaiban, többen, mint egész Európában.

mert jobb híján szennyezett vizet kénytelen inni. Tény, hogy évente 5–8 millió ember haláláért felel a szennyezett, fertőzött víz, melyben elsősorban Afrika és Ázsia érintett. Kevés fúrt kút található a kontinensen, és a kiépített szolgáltatást meg kell fizetni. Ezen felül katonai konfliktusok is fenyegetnek Afrika folyói körül, például a Nílus esetében, melyen 10 ország osztozik.

A megoldások összetettek, és nemzetközi összefogást sürgetnek. Hazánkban is találhatóak karitatív szervezetek, melyek adományokból kutakat fúrnak Afrikában. Új és nagyszerű találmányok segíthetnek a víz megtisztításában, mint például a víztisztító tricikli vagy a víztisztító por, ami a nehézfémektől, rovarirtó- és növényvédőszerektől, ipari szennyező anyagoktól, továbbá élősködőktől mentesíti az életadó vizet. De a tiszta víz biztosításának problémája még számos egyéb kérdést is felvet az eljövendő évtizedekben.

Szerző:
Simon Szilvia
Jane Goodall Intézet

Hulladék-helyzetjelentés

A hulladék nem szemét. Számos hulladékfajta helyes gondolkodással és megfelelő cselekvési ösztönzéssel alkalmas az értékteremtésre. Sok esetben a hulladék költség helyett nyereség, környezetszennyezés helyett pedig környezettápláló tényező.

A „zacsi-ügy”

Az emberiség bevásárlásai során több mint 1 trillió műanyag szatyrot használ el évente. Ez a számadat így néz ki: > 1 000 000 000 000 000. A műanyag zacskónak csak körülbelül az 1%-át hasznosítják újra, a többi a természetes környezetet terheli. Ne gondol-

Zacskók a fán

Forrás:
www.alternativenergia.hu

Iskolák által készített hulladéktáskák

Forrás: Jane Goodall Intézet

juk, hogy ami a hulladéklerakó telepekre kerül, az ott is marad. A káros anyagokat a szél, a víz, a madarak elszállítják az ember közeléből, és szinte az afrikai szavannáktól az Északi-sarkig mindenhol megtalálhatóak.

A tengerjáró hajók csak tetézik a környezetszennyezést, hiszen évente több mint 8 millió font (2,8 milliárd forint) értékű műanyagot dobnak a tengerekbe, óceánokba, amelynek következménye az óriási, úszó szemétszigetek kialakulása. Az állatok gyakran összetévesztik a szemetet megszokott táplálékukkal, ami végzetes lehet számukra. Megfojtja őket, vagy az elfogyasztás következtében pusztulnak el.

Ez a szörnyűség megállítható! Nem szabad műanyag szatyrokat használni, hanem vagy lebomló zacskóban vigyük haza a vásárolt termékeinket, amit aztán otthon komposztálni tudunk, vagy tartós használatra alkalmas vászontáskában, ami hosszú távon szolgál bennünket. Utóbbiban az élelmiszer is jobb minőségű marad, hiszen átjárja a levegő, és nem romlik meg benne a zöldség, gyümölcs, ezáltal tehát még tárolásra is alkalmas.

Szennyvíz helyett alomszék

Afrikában egyre több helyen támogatja a kormány és a helyi önkormányzatok az alomszékek elterjedését, amelyek tartalmát a családok komposztálni tudják. Az alomszék almát a hulladéktelepekről elhozott kartondobozok alkotják, amelyeket apró darabokra tépve használnak alomként. Ez segíti a komposztálódás folyamatát is, melynek végén olyan értékes tápanyagot nyernek ki, ami alkalmas kiváló minőségű zöldségek és gyümölcsök termesztéséhez.

Eddig többszázezer zárt rendszerű komposztálót állítottak hadrendbe, de a program 1 100 ezer komposztálóról szól. Ezzel a hasznos és egyszerű megoldással megvédik az Afrikában kiemelkedően szűkös ivóvízkészletet, hiszen az alomszékek használata mellett a telepek nem szennyezik az édesvizeket.

Alomszék

Forrás: www.hst-joracompost.com

Mivel az afrikai kontinensen nemcsak vízből, de termőföldből is vészesen kevés áll rendelkezésre, ez a technológia az ivóvíz megőrzése mellett a termőföld gyarapítására is megoldást kínál.

Ne feledjük, a zöld nem csupán egy szín, hanem egyfajta gondolkodásmód is.

Szerző:
Kalmár András
HST - Jora Compost
projektmenedzser

Hivatkozott irodalom:
1. Jane Goodall: A remény gyümölcsei
2. Bag It movie: http://www.bagitmovie.com
3. Rosta Gábor: A városi tanya

Veszélyeztetett állatfajok

Afrika állatvilágának változatossága mindenkit elkápráztat, legendák szólnak a Szerengeti Nemzeti Parkban vándorló gnúcsordákról, lopakodó ragadozókról és a ködös esőerdők gorilláiról. Ezeknek az ikonikus állatfajoknak egy része azonban mára veszélyeztetetté vált, és a kihalás szélére sodródott. De mikor tekintünk egy állatfajt veszélyeztetettnek? És mi veszélyezteti őket?

A veszélyeztetett állatfajokról a Természetvédelmi Világszervezet (IUCN, International Union for Conservation of Nature) úgynevezett Vörös Listát (Red List) készített. Azok a fajok kerülnek fel erre a listára, amelyeket természetes élőhelyükön a kihalás veszé-

Felelős gondolkodással, és vásárlásaid átgondolásával sokat tehetsz azért, hogy megóvd az állatok élőhelyét!

lye fenyeget. A veszély mértéke szerint a fajokat több kategóriába sorolják: kihalt, vadon kihalt, súlyosan veszélyeztetett, veszélyeztetett, sebezhető, mérsékelten fenyegetett, nem fenyegetett. Nézzük meg két faj példáján keresztül, miért került veszélybe fennmaradásuk.

A nyugati gorilla (Gorilla gorilla) és a keleti gorilla (Gorilla beringei) is szerepel az IUCN listáján. Előbbi súlyosan veszélyeztetett, utóbbi veszélyeztetett kategóriában. A gorillák és az ember, szó szerint vérre menő küzdelmet folytatnak az élőhelyért, és ebben a harcban a gorillák vesztésre állnak. A gorillák élőhelyén bányásszák a koltán nevű ércet, és ebből állítják elő a tantált, amelyet az ipar elektronikus berendezések (pl. mobiltelefonok, MP3 lejátszók) gyártásához használ fel. A bányák miatt rengeteg fát vágnak ki, élőhelyet pusztítanak el, embereket sanyargatnak, és rendszeresen vadásszák a helyi vadvilág állatait. Szomorú, hiszen mindez azért történik, mert mi itt, a fejlett világban akár divatból is, idő előtt lecseréljük mobiltelefonunkat, újabb és újabb igényt generálva az illegálisan, természetet pusztító módon bányászott fém iránt. Ha tehát szeretnéd megmenteni a gorillák élőhelyét és életét, vásárolj felelősen, válassz olyan elektronikus cikkeket, ami nem tartalmaz tantált, vagy ha igen, méltányos kereskedelemből származik.

Ugyanilyen problémák sújtják a csimpánzokat (Pan troglodytes), akik szintén a veszélyeztetett kategóriába tartoznak. Az ő élőhelyüket a faipari vállalatok pusztítják megállíthatatlanul, húsukat pedig előszeretettel fogyasztják nemcsak az éhező helyi lakosok, de a különlegességre vágyó, gazdag városiak is. Ha figyelsz arra, hogy minél kevesebb papírt használj, és az is újrahasznosított legyen, sokat teszel azért, hogy megmentsd a csimpánzok élőhelyét! Mert: „*Minden cselekedet számít!” /Jane Goodall/*

Szerző:
Nagy Szilvia
Jane Goodall Intézet
Forrás: http://www.iucnredlist.org/

Ajánlott irodalom és linkek:
Jane Goodall: Nálatok vannak még állatok?
A bozóthús kereskedelemről magyarul: http://janegoodall.hu/projektek/csimpanzok/bozothus
Tények a bozóthúsról: http://www.janegoodall.org/chimpanzees/chimpanzees-bushmeat-101
Gorilla Fund: http://gorillafund.org
A koltán bányászatról: http://www.youtube.com/watch?v=0qA1pbAsGPU
Great Ape Survival Partnership: http://www.un-grasp.org/

„Most tűzszünet van már három napja”

– Megérkezett a segélyszállítmány Gomába – mondta France tanzániai szállásunkon heverészve, laptopját bambulva.

– Goma? – kérdeztem gyanakodva. – Ez az a konténer, amit négy hónapja adtunk fel Budapesten?

– Aha, ez az. Goma Kelet-Kongóban van, a ruandai határon. Ott van az a menekülttábor, ahova küldtük a konténert. Oda kellene mennem felügyelni a szétosztást – növekvő aggodalommal hallgattam. Sejtettem, hova akar kilyukadni, és gyorsan végigpörgettem magamban, amit Kongóról tudok: „Nyugat-Afrika, Egyenlítő, trópusi esőerdők, egyedülálló élővilág, gorillák, politikai problémák, polgárháború. Ez nem sok, majd kifaggatom France-t.”

– Nincs kedved eljönni? – kérdezte tőlem rövid hallgatás után. – Szívesen megmutatnám a szülőhazámat. És a fotókon is jól jönne egy fehér fej – tette hozzá vigyorogva.

– Nincs ott valami háború éppen?

– Nem, most tűzszünet van már három napja. Különben meg Goma a lázadók főhadiszállása, és a saját fészkükbe nem piszkítanak. Gyere, mutatok képeket, nagyon szép város.

A tűzszünet és ez a főhadiszállás dolog nem különösebben győzött meg, de odaléptem a monitorhoz. France, aki pár hónapja átutazóban Gomában is megfordult, saját fotóit mutogatta egy valóban szép, igazi afrikai városról a festői Kivu-tó partján. Az egyik kép hátterében feltűnt egy békésen pöfékelő hegy.

– France, az a hegy füstöl.

Körülmények a menekülttáborban

Fotó: France Mutombo Tshimuanga

– Az a Nyiragongo vulkán. Pár éve kitört, és a láva átfolyt Gomán, néhányan meg is haltak. De most nem lesz gond, figyelik.

Ezek után érthető, hogy négy nap múlva már egy hevenyészett sátorponyva-iskolában álltam a Goma melletti menekülttábor szélén. A föld mintha aszfaltozva lett volna a 2002-es vulkánkitörés nyomán, de a távolban, amerre nem folyt a láva, dús zöld növényzet látszott. Az iskolás gyerekeknek France éppen magyar dalokat tanított. Bámulatos a nyelvérzékük, nagyon gyorsan meg tudnak tanulni néhány mondatot vagy éneket. Ezzel hálálták meg a kapott ruha- és ételadományokat.

Az adományok szétosztása komoly szervezést igényelt. Nem mindegy, hogy kik és milyen feltételekkel részesülnek a küldeményből. A fél évre elegendő ételadományból például csak azok az iskolás gyerekek kaphattak, akik rendesen jártak iskolába. Haza nem vihették, másnak nem adhatták át, csak az iskolai ebédidőben ehették meg. Eleinte furcsának tűnt a sok szabály, de France elmagyarázta, hogy miért van szükség rájuk.
– Itt a táborban az emberek megszokták, hogy kapnak adományokat. Mindegy, hogy dolgoznak, vagy csak ülnek egész nap, hogy tesznek érte, vagy csak várják ölbe tett kézzel. Nagyon keveset, de mindig kapnak. Nagyon fontos, hogy ezért az ételért úgymond dolgozniuk kell a gyerekeknek: iskolába kell járniuk. Ha nem jön iskolába, akkor nincs adomány, bárhogy kéri. És fontos az is, hogy ez folyamatos, nem esetleges. Amit hoztunk, elég fél évre, de a partnerszervezetekkel meg tudjuk majd hosszabbítani. Így kicsit az itteneken is múlik a saját sorsuk, nincsenek annyira kiszolgáltatott, függő viszonyban.

Látogatásunk elején némi zavart okoztam a rövidnadrágommal. A helyi gyerekek nem tudtak napirendre térni a nadrágból kilógó két fehér, szőrös láb látványa felett. A vihogást megelőzendő ezután hosszúnadrágban közlekedtem, ami a (számomra) meglepően kellemes, 26 fokos időben nem volt elviselhetetlen. A fehérségem különben állandó feltűnést keltett. A gyerekek rendszeresen megérintettek kíváncsian, és egyszer egy fiatal anyuka, hátán gyermekével, kedvesen megcsippentette a karomat. Elhatároztam, hogy ha hazaérek, kipróbálom ezt egy itt élő afrikain, de végül politikai megfontolásból elálltam ettől az ötlettől.

Az egész utazás alatt engem a helyiek boldogsága fogott meg legjobban. Igen, lehet, hogy napi 2-3 órát sétálnak ivóvízért, de ezt mosolyogva teszik. Mi meg bosszankodunk, ha elfogyott a narancslé a büfében.

Rossz érzés tudni, hogy a kongói zavargások fenntartásában európai nagyhatalmak is érdekeltek. Rossz látni, hogy az átgondolatlanul odadobott segélyek néha többet ártanak, mint használnak. Rossz felismerni a félbemaradt gyarmatosítás kísérteteit. De ettől csak még felemelőbb a tudat, hogy mi valami valóban jó dolgot tettünk. És még csodálatosabb látni, hogy az itteniek igazán, őszintén boldogan élnek gyönyörű országukban.

Szerző:
Váci Péter
Afrikáért Alapítvány

Ahol a víz nagy kincs

Fotó: France Mutombo Tshimuanga

Habari? Mzuri!

Az elmúlt időszakban néhány hónapot Tanzániában töltöttem, ennek egy részét önkéntes tanárként egy falusi iskolában.

Az egykori Tanganyika eredetileg német gyarmat volt, majd az első világháború után brit fennhatóság alá került. 1961-ben elnyerte függetlenségét és 1964-ben egyesült Zanzibárral. Az ország legnevesebb államférfija, Julius Nyerere – maga is tanítóként – fontos szerepet játszott a függetlenné váló ország oktatási rendszerének kialakításában is. Az ország közigazgatási-politikai fővárosa Dodoma, legfontosabb kereskedelmi-pénzügyi központja Dar es Salaam, turisztikai „fővárosa" pedig a Meru-hegy és a Kilimandzsáró között elterülő Arusha, mely egyben a Kelet-afrikai Közösség elnevezésű regionális szervezet székhelye.

Érkezésemig magáról az országról a legfontosabb, amit tudtam, hogy itt a legtöbb afrikai természeti csoda megtalálható. A Kilimandzsáró, a gazdag vadállománnyal rendelkező Ngorongoro vulkanikus kráter, számos nemzeti park, köztük a híres Szerengeti ahol zebrák, gnúk, antilopok és gazellák vándorlását figyelhetik meg a szafarizó turisták, a fehér homokpadjairól és különleges építészetéről híres Zanzibár, illetve a szomorú emlékű Bagamoyo, ami hajdanán a keleti térségekben folytatott rabszolga-kereskedelem egyik központja volt. A terület kulturális öröksége is igen gazdag, hisz itt élnek a hagyományaikhoz ragaszkodó maszájok (maszaik), és a különleges „kattogós" hangzású nyelvet beszélő hadza (busmanoid maradványnép) népcsoport megmaradt tagjai. Az Arusha köré települt turisztikai cégek számos lehetőséget nyújtanak a pihenni vagy kalandra vágyóknak. Az egyik program szerint pl. egy egész napot eltölthetünk a hadza törzzsel, mehetünk velük vadászni, a kevésbé bátrak gyűjtögetni, este pedig a törzs tagjai különleges tradicionális táncukkal szórakoztatják a turistákat. A terület vadállománya külö-

nösen gazdag, megtalálható itt a „Nagy Ötös” azaz oroszlán, leopárd, orrszarvú, elefánt és bivaly. A nemzeti parkok mellett lehetőségünk nyílik a Kilimandzsáró megmászására szervezett keretek között. A túra –, ami hat napot vesz igénybe – jó erőnlétet és megfelelő túrafelszerelést igényel.

Ilyen túrán egyelőre nem volt lehetőségem részt venni, azonban betekintést nyerhettem a helyiek életébe, hiszen a szállásom falun, az iskola igazgatójánál volt. Az egész falu egy nagy közösség, sőt nem csak a falu, hanem az egész ország. Vidéken szinte mindenki köszön mindenkinek, és megkérdezi a másiktól, hogy van. Ha nem így tesz, azt hiszik valami baja van, ami logikus is, hiszen ha nem foglalkozunk a másikkal, annak csak az lehet az oka, hogy magunkkal foglalkozunk, magunkkal pedig csak akkor foglalkozunk annyit, hogy ne legyen időnk a másikra, ha valami bajunk van. A civilizáció azonban ezen is sokat rontott, régen például, ha reggel felébredtél, első dolgod volt, hogy bekopogtál a szomszédhoz, és megkérdezted, hogy aludt, és jól van-e. Mára ez már megszűnőben, az élet felgyorsult itt is.

Falu után nagyvárosba – ahogyan a helyiek mondják: Dar-ba – kerültem, ahol teljesen más életszínvonallal találkoztam. Minden luxus megtalálható itt, de a faluban megismert kunyhók, félig kész házak is fellelhetők. Dar közlekedése első látásra kaotikus. Számomra másodikra is az volt, de a helyiek nagyon jól feltalálják magukat. Angolszász mintára a közlekedés baloldali, azonban nincs jól kiépített, többsávos úthálózat, így folyamatosak a dugók. A legfőbb közlekedési eszköz az ún. „daladala”, egy kisbusz, ami meglepően sok embert képes elnyelni, bár reggel, munkába menet és este, munkából jövet küzdeni kell nemcsak a helyekért, hanem a feljutásért is.

Az ország közvetítő, egyben nemzeti nyelve (ezt beszélik a különböző saját nyelveken tudó népcsoportok) a bantu nyelvcsaládhoz tartozó szuahéli, mely az ország egyik hivatalos nyelve – a másik hivatalos nyelv a brit gyarmatosítóktól örökölt angol, melyet

Dzsungel Tanzániában

Fotó: Erdődi Éva

inkább a városokban beszélik. Ez a középiskolai oktatás nyelve is, maga az oktatás azonban úgy zajlik, hogy a tanár angolul írja a táblára a tananyagot, a nebulók másolják, majd szuahéliül hallgatják a hozzá fűzött magyarázatot.

Tanzánia lakossága nagyon sokszínű. Feketék mellett arabok, indiaiak, kínaiak és fehérek is lakják. A sok kultúra szépen megfér egymás mellett, büszkék is rá, hogy országuk ilyen békés. A „habari" – „mi újság" kérdésre a legtöbb esetben „mzuri" a válasz, vagyis minden rendben. Jelmondatuk: „Hakuna Matata", azaz semmi gond, rá se ránts. Ez jellemzi egész életvitelüket, a nehézségekhez való hozzáállásukat, és ez az, ami az országot a fehér ember számára vonzóvá teszi.

Az óvatlan látogató rövid idő után, végérvényesen beleszeret.

Szerző:
Erdődi Éva

Cserediákként Dél-Afrikában

A Dél-afrikai Köztársaságot 15 évesen, cserediákként jártam meg, 4 hónapot Fokvárosban, majd 8 hónapot Johannesburg mellett éltem. Miután áthidaltam a kezdeti nehézségeket, és megismerkedtem Dél-Afrika nem csak afrikai szempontból modern távolsági buszközlekedésével, lehetőségem nyílt bebarangolni az ország távolabbi pontjait is.

Persze a szabadsághoz az is kellett, hogy már fél éve ott éltem, kezdtem nem turistaként érezni magam, és intuitíve tudtam, hogy melyik környékeket és „arcokat" érdemes elkerülni, ha biztonságosan akarok közlekedni. Persze elkerülhetetlen az olyan praktikák elsajátítása, mint például a nagyobb összegek alsógatyába való rejtése, és csak aprópénz zsebben tartása, így ha baj lett volna, a nagyobb összeg megmentésének lett volna némi esélye. Szerencsére ilyen problémás eset sosem fordult elő.

Amit mindenképp érdemes felfedezni: Fokváros és környéke, valamint a Karoo-hegység. Itt található Oudtshtroom, ami híres struccfarmjairól, ahol bárki kipróbálhatja a struccozást. Aki pedig kellően ínyenc, az vacsorára kérhet is belőle egy adagot. Reggel pedig rájöhetünk, hogy igazából a három tojásos rántottából egy közepes csoport is jóllakhat. Szintén érdemes a környéken felkeresni a Knysna-ban található elefántrezervátumot, ahol nemcsak centikre lehetünk ezektől az óriási állatoktól, de kellő elhatározással még el is mehetünk a hátukon kirándulni. Innen Fokváros felé haladva a Karoo sivár, sivatagos vidékén kell átkelnünk, ahol nem ritka, hogy több 10 kilométeren keresztül egy kanyar sincs az úton, de ahogy közeledünk Fokvároshoz, a tájképet egyre inkább a hegyek uralják.

Fokváros egyik jellegzetessége a Table Mountain, a Tábla-hegy. A tetejéről tökéletesen belátni a gazdag, fehérhomokos óceánpartot, de ha a másik irányba nézünk, a távolban észrevehetjük a sátortáborokat. A belvárosban érdemes felkeresni a „Bookamp" negyedet, ami egy jellegzetes muszlim környék, élénk színekre festett házakkal, ahol nem ritka, hogy kémény helyett a házak tetején házi minaretet alakítottak ki. Természetesen a Jóre-

ménység fokát sem szabad kihagyni: a pontot, ahol az Atlanti- és a Csendes-óceán találkozik.

Ha az ország közepe felé indulunk, mindenképpen érdemes megállni Johannesburgban, itt az Apartheid Múzeum kötelező úticél, és persze a legmagasabb felhőkarcoló tetejéről, a Carlton Centerről szépen körvonalazódik a város. A fővárosban, Pretoriában egy történelmi hangulatú belváros és a stílusos parlament épülete várja a látogatókat.

Nekem az egyik legizgalmasabb utam Seshegoba vezetett, ami egy Johannesburgtól észak-keletre fekvő nyomornegyed. Itt két hetet töltöttem el.

Az első dolog, ami szembe tűnik, hogy meglepően rendezett. Az egyforma kis házak rendszerezetten vannak felépítve, az utcákat nem lepi el szemét, és mindenki rendben tartja saját portáját. Csak akkor érzékeled, hogy nyomornegyedben jársz, amikor megkérdezed, hol van a fürdőszoba. Merthogy az nincs. A fürdőkád szerepét a lavór tölti be, WC pedig a kertben van. De hisz többre nincs is szükséged. A második dolog, ami szembetűnő: az emberek vidámsága. Hiába nincs semmijük, segélyekből élnek, és a vizet, áramot is ingyen kapják, mégis annak a kevés dolognak, amijük van, örülnek. Depressziónak nyoma sincs, ami egy ilyen körülmények között élő magyar (nyugati) embernél „megszokott” lenne. Étkezési szokásaikban is felfedezzük a különbséget, ugyanis állati belsőség, marhagyomor, -tüdő is gyakran terítékre kerül, és szinte állandó köret a „pap” (kukoricalisztből készült tejbegrízszerű pép), de volt szerencsém például kipróbálni a mopani kukacot is, természetesen, ahogy a helyiek szokták elkészíteni, pirítva.

Nem volt kérdés, hogy kipróbálom-e vagy sem, mert ott ez különleges menünek számít, és ha az ember elvonatkoztat attól, hogy kukacot eszik, nem is olyan rossz ízű.

Ha kelet felé utazunk tovább, elérjük a festői környezetű Kruger Nemzeti Parkot, Afrika egyik legnagyobb kiterjedésű szafari desztinációját, ahol nem ritka látvány, hogy az oroszlán öt méterre tőled fogyasztja el reggeli antilopját, de természetesen a „Big Five”

Iskolások egy nyomornegyedben

Fotó: Marosvári Tamás

többi négy faja – leopárd, orrszarvú, elefánt és bivaly – szintén megtalálható itt. A parkba bárki bemehet, akár saját autóval is, a parkon belül pedig 2–3, kerítéssel körbevett kemping található, ahol a vendégek gond nélkül eltölthetik a szafari előtti éjszakát, és innen indulhatnak a reggeli vadlesre.

Fenti élmények csupán apró felvillanások Dél-Afrika változatos és festői tájairól, izgalmas programjaiból.

Szerző:
Marosvári Tamás
Afrikáért Alapítvány

Végtelen vendégszeretet

Fotó: Marosvári Tamás

Infók

Millenniumi Fejlesztési Célok

A Millenniumi Fejlesztési Célokat 2000 decemberében fogalmazta meg az Egyesült Nemzetek Szervezete. 2015-re a következő 8 cél elérését tűzte ki az akkori 189 tagállam:

A Millenniumi Fejlesztési Célok elérését célzó programokat a támogatást nyújtó és a befogadó országok hajtják végre a nemzetközi politikai és gazdasági szervezetekkel – az ENSZ mellett a Világbankkal, az Európai Unióval, a Nemzetközi Valutaalappal (IMF) stb. –, valamint a privát és üzleti szektorral, civil szervezetekkel és helyi közösségekkel közösen. A fő célok már 2000 decembere előtt is jelen voltak a különböző globális fejlesztési stratégiákban. A Millenniumi Fejlesztési Célok egyik fő újdonsága ezért az volt, hogy az aláíró nemzetek a nyolc átfogó cél mellett konkrét részcélokat is kitűztek, valamint egységes mérőszámokat határoztak meg azért, hogy a világ különböző országaiban elért eredményeket össze tudják hasonlítani, és globális szinten értékelni.

1 Véget vetnek a súlyos szegénységnek és éhínségnek

- A napi egy dollárnál kevesebből élők arányát felére csökkentik
- Az éhínségtől szenvedők arányát felére csökkentik

2 Megvalósítják a mindenkire kiterjedő alapfokú oktatást

- Biztosítják, hogy minden fiú és lány befejezze az általános iskolát

3 Előmozdítják a nemek közötti egyenlőséget és segítik a nők felemelkedését

- Kiküszöbölik a nemek közötti beiskolázási különbségeket az alap- és középfokú oktatásban lehetőleg 2005-ig, valamennyi szinten pedig 2015-ig

4 Csökkentik a gyermekhalandóságot

- Kétharmadával csökkentik az öt év alatti gyermekhalandóság arányát

5 Javítják az anyai egészségügyet

- Háromnegyedével csökkentik a gyermekágyi halandóság arányát

6 Küzdenek a HIV/AIDS, a malária és más betegségek ellen

- Megállítják és elkezdik visszafordítani a HIV/AIDS terjedését
- Megállítják és elkezdik visszafordítani a malária és más súlyos betegségek terjedését

7 Biztosítják a környezeti fenntarthatóságot

- A fenntartható fejlődés elveit beépítik a nemzeti politikákba és programokba; visszafordítják a környezeti erőforrások csökkenését

8 A fejlesztés érdekében globális partnerséget építenek ki

- Továbbfejlesztik a szabályozott, kiszámítható és megkülönböztetés-mentes, nyílt kereskedelmi és pénzügyi rendszert – a jó

- Felére csökkentik azoknak az arányát, akik tartósan nem jutnak egészséges ivóvízhez
- 2020-ra jelentősen javítják legalább 100 millió nyomornegyedben lakó életkörülményeit

kormányzás, a fejlődés és a szegénység csökkentése jegyében mind nemzeti, mind nemzetközi szinten
- Foglalkoznak a legkevésbé fejlett országok sajátos szükségleteivel, mint például az exportra vonatkozó illeték- és kvótamentesség, a súlyosan eladósodott szegény országok adósságának mérséklése, a hivatalos, kétoldalú adósság elengedése, bőségesebb hivatalos fejlesztési segítségnyújtás azok számára, akik elkötelezték magukat a szegénység csökkentése mellett
- Átfogóan foglalkoznak a fejlődő országok adósságproblémáival nemzeti és nemzetközi intézkedéseken keresztül, hogy az adósságot hosszú távon elviselhetővé tegyék
- A fejlődő országokkal együttműködve tisztességes és termékeny munkát teremtenek a fiatalok számára
- A gyógyszeripari vállalatokkal együttműködve elérhetővé

Sikerül elérni a Millenniumi Fejlesztési Célokat 2015-re?

Az ENSZ évente értékeli a célok elérése érdekében megtett lépéseket. Bár 2015-ig még két év hátra van, az már most látszik, hogy a Millenniumi Fejlesztési Célok csak részben valósulnak majd meg. Sikerült ugyan csökkenteni a szegénységet, javítani a biztonságos ivóvízhez való hozzáférésen és a városi nyomortelepeken élők életkörülményein, továbbá csökkenteni a gyermekhalandóságot, a TBC és a malária áldozatainak számát, valamint az alapfokú oktatásban a nemi egyenlőtlenséget, számos területen azonban nem történt előrelépés.

Még ma is közel másfél milliárdan élnek napi 1,25 dollárnál (kb. 270 forintnál) kevesebből. Minden negyedik másodpercben meghal egy gyermek valamilyen megelőzhető betegségben, és több mint 900 millióan, főleg nők és fiatalok szenvednek krónikus éhínségben, valamint több mint 600 millió ember nem jut megfelelő minőségű ivóvízhez, csak néhányat említve a problémák közül. A világgazdasági válság és a különböző természeti katasztrófák nagymértékben hátráltatják a fejlődést, és a jövőben is egyre növekvő kihívást jelentenek.

A legelmaradottabb helyzetben ma is a szubszaharai Afrika van: itt az embereknek még mindig 47 százaléka él mélyszegénységben, 33 millió gyermek nem jár iskolába, tíz százalékuk nem éri meg az ötéves kort, és a lakosok 39 százaléka nem jut tiszta ivóvízhez. A politikai feszültségek, fegyveres konfliktusok, járványok, szárazság, áradások és a népességnövekedés pedig tovább súlyosbítják a helyzetet.

Az ENSZ Afrikában

Az ENSZ szakosított intézményei, programjai és alapjai révén Afrika számos országában nyújt humanitárius és fejlesztési segítséget.

Tudj meg többet a Milleniumi Fejlesztési Célokról (endpoverty2015.org), és kövesd az eseményeket Facebookon: facebook.com/mcampaign és Twitteren: @mcampaign!

Az ENSZ Fejlesztési Programja (UNDP) fejlesztési programokat hajt végre, és koordinál a szegénység csökkentése, a demokratikus kormányzás elősegítése, a válságok megelőzése, a katasztrófák utáni újjáépítés, a környezet védelme, a HIV/AIDS leküzdése és a nők esélyegyenlőségének megteremtése érdekében. Az ENSZ Gyermekalapja (UNICEF) a hátrányos helyzetben lévő gyermekek, az ENSZ Menekültügyi Főbiztossága (UNHCR) pedig a menekültek, menedékkérők és hontalanok számára nyújt speciális támogatást.

Az Élelmezési és Mezőgazdasági Szervezet (FAO) és a Világélelmezési Program (WFP) élelmiszert juttat az éhezők számára.

A Humanitárius Ügyek Koordinációs Hivatala (OCHA) koordinálja a humanitárius segélyakciókat. Az Emberi Jogi Főbiztos (UN High Commissioner for Human Rights) a polgári, kulturális, gazdasági, politikai és szociális jogokat védi, az Egészségügyi Világszervezet (WHO) pedig az egészség megőrzéséért és az egészségügy színvonalának javításáért tevékenykedik. A Környezetvédelmi Program (UNEP) a környezet védeleméért és az azt figyelembe vevő fenntartható fejlődésért dolgozik.

Az ENSZ békefenntartói – katonák, rendőrök és civilek – a békét és biztonságot igyekeznek megőrizni, elérni és erősíteni, védelmet biztosítanak a humanitárius akciók számára, és koordinálják az aknamentesítési munkát.

Ezen kívül még számos más ENSZ intézmény, program és alap van jelen a kontinensen. A komplex és szerteágazó munkát a 2003-ban felállított Afrikai Különleges Tanácsadó Hivatal (Office of the Special Adviser on Africa) támogatja elemző, koordináló, lobbi és képviseleti munka révén.

AZ ÉN VILÁGOM – az ENSZ világméretű kérdőívében mindenki elmondhatja, milyen világot szeretne 2015 után. Szavazz te is, számodra mi a hat legfontosabb dolog, amiben változást szeretnél a világon: http://www.myworld2015.org

Magyar civil szervezetek Magyarországon és Afrikában

Afrikában számos magyar civil szervezet hajt végre humanitárius és fejlesztési programokat. Segítséget nyújtanak a helyieknek a fejlődéshez, és „HÍDAT” alkotnak a fekete kontinens és Magyarország között.

Magyar Afrika Platform

A Magyar Afrika Platform elsődlegesen a várhatóan megújuló hazai kormányzati Afrika-stratégia kialakítására jött létre, amelyben mára már több mint tíz hazai szakmai szervezet vesz részt. A Platform olyan erős esernyőszervezet, azaz szakmai network, amelyben olyan szervezetek működnek közösen együtt, amelyek már évek óta aktívak a diplomácia, gazdaság, humanitárius, jogvédő, és a méltányos kereskedelem területén.

A Szövetség célja, hogy összefogja az Afrikában a fejlesztés, kutatás, nemzetközi kapcsolatok bővítésén és humanitárius segélyezés területén tevékenykedő hazai székhelyű, és későbbiekben az európai szervezeteket is, s ezen szervezetek mind székhelyük szerinti, mind afrikai országba irányuló fenti tevékenységét és hasonló törekvéseiket segítse, koordinálja, a nemzetközi szervezeti és hazai kormányzati, és más szervezeti szinteken elősegítse.

A Szövetség másik célja, hogy kommunikációt, tapasztalatcserét biztosítson tagszervezetei számára, hogy összefogva képviselje tagszervezeteit a nemzetközi és hazai kommunikációs színtéren, s egységesen pályázzon adott esetben nemzetközi, EU-s és más forrásokért.

Afrika Kutatóközpont

A PTE Afrika Kutatóközpont elősegíti a legfrissebb kutatási eredmények elterjesztését a tágabb értelemben vett közép-európai régió vonatkozó kül-, gazdaság- és biztonságpolitikáinak, fejlesztési politikáinak megalkotási folyamatában. Összekapcsolja a felsőoktatást a munka világával, szem előtt tartva az eredmények hasznosíthatóságát. A felsőoktatás oldaláról új forrásokat aknáz ki, elsősorban a nemzetközi kutatási források elnyerésével.

A Központ jelentőséggel bír a magyar felsőoktatásban, hiszen az első ilyen jellegű kutatási centrum. A PTE életében továbbá fontos, hogy hozzájárul a Globális Dél teljesebb körű kutatásához – a PTE Ibero-Amerika Központ, a PTE TTK Földrajzi Intézet Ázsia Központ, a PTE Kelet-Mediterrán és Balán Tanulmányok Központja, valamint a PTE ÁJK Európa Központ tevékenységét kiegészítve, azokkal universitas szinten együttműködve. Így válhat teljessé az Észak-Dél reláció és a fejlődő világ kutatása, mindez az országban a PTE-n valósulhat meg ilyen összetetten. Amennyiben a PTE a közeljövőben nemzetközi kapcsolatok szakot kíván indítani, e körrel teljes lefedettséget képes adni, ezáltal az országban unikális tanulmányi programot tud kínálni.

Az Afrika Kutatóközpont a Politikai Tanulmányok Tanszék részeként működik, illeszkedve a Pécsi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karának szervezeti struktúrájába. Humán erőforrás-háttérbázisát a Pécsi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara biztosítja. A Kar a rendelkezésre álló szellemi, humán tőkével, amely – a Kutatóközpont interdiszciplináris jellegénél és törekvéseinél fogva – kiegészül a Természettudományi Kar, az Általános Orvostudományi Kar, az Állam- és Jogtudományi Kar tematikusan kapcsolható potenciáljával (a későbbiekben a műszaki tudományokkal is), országosan újszerű képződményt alkothat, és a hazai afrikanisztika várhatóan meghatározó szereplőjeként képes hozzájárulni a Pécsi Tudományegyetem hosszú távú fejlődéséhez.

Afrika Tanulmányok

Az IDResearch Kft./Publikon Kiadó gondozásában 2007 óta folyamatosan, negyedévente, rendszerint 80-100 oldal terjedelemben megjelenő Afrika Tanulmányok folyóirat tudományos és ismeretterjesztő módon, páratlan fotókkal, magyar nyelven (számos esetben afrikai szerzők angol szövegeinek magyarra fordításával tarkítva) mutatja be az olvasók számára Afrika múltját, jelenét és jövőjét, igazolva ezzel, hogy a magyar piacon van kereslete a „fekete kontinenssel" foglalkozó ismeretterjesztő irodalomnak, a magyar társadalom érdeklődik e távoli kontinens iránt. A hazánkban egyedülálló folyóirat elkészítésében a legnevesebb afrikanisták mellett fiatal kutatók is részt vesznek. Afrikai kollégák (civil szervezeti aktivisták, egyetemi oktatók, újságírók) is cikkeket, tanulmányokat ajánlanak fel az újság számára – ezzel is markánsan erősítve annak autentikus jellegét.

Az **Afrikáért Alapítvány** a Kongói Demokratikus Köztársaság fővárosában, Kinshasában saját árvaházat, valamint általános és középiskolát működtet és fejleszt, egy árva- és diáktámogatási programmal kiegészítve. Emellett fővárosi és vidéki egészségügyi központokat lát el gyógyszerekkel, műszerekkel, és felvilágosító-ismeretterjesztő előadásokat tart különböző mezőgazdasági, egészségügyi és higiéniai témákban. Rendszeresen szervez humanitárius turizmus utakat Kongóba és Tanzániába, melyek során az utazók önkéntesen segítenek az aktuális helyi feladatok megoldásában, pl. rendbe hozni az iskolakerítést, kifesteni az árvaházat, vagy kialakítani az árvák számára a konyhakertet.

A **Taita Alapítvány** a kenyai Burában tart fenn és fejleszt egy árvaházat és saját óvodát. Jelképes örökbefogadási programja segítségével igyekszik biztosítani a gyerekek számára a szükséges iskolaszereket, a változatos étrendet, a megfelelő egészségügyi ellátást és higiénés körülményeket, valamint fedezni a tandíjat. A hátrányos helyzetű családok

tagjait oktatással-képzéssel próbálja hozzásegíteni ahhoz, hogy a munkaerőpiacon és az önálló életben nagyobb eséllyel induljanak.

Az **AHU – Afrikai-Magyar Egyesület** önkéntes orvosmissziókat szervez Guineába, a Kongói Demokratikus Köztársaságba, Maliba és Madagaszkárra. Évente részt vesz a Budapest-Bamako Rallyn, melynek során az érintett országokban adományokat juttat el a rászoruló egészségügyi, oktatási és szociális intézmények számára. Gyermektámogatási programot is működtet Etiópiában, Maliban és Madagaszkáron.

A **Magyar Ökumenikus Segélyszervezet** Etiópia déli részén, Gayo településen a biztonságos ivóvízellátást igyekszik bővíteni kutak fúrásával, felújításával, megtisztításával. A város diákjait tanszer- és tankönyvadományokkal, az iskola fejlesztésével támogatja, s kútrekonstrukciós projektjeiben a helyi lakosoknak is munkalehetőséget biztosít több hónapon keresztül.

A hazai civil szervezetek nemcsak Afrikában segítenek, hanem itthon, Magyarországon is számos kulturális és ismeretterjesztő programot szerveznek, ahol belekóstolhatsz az afrikai kultúrába, hagyományokba és ízekbe. Látogass el honlapjaikra, és kövesd őket Facebookon és Twitteren, hogy értesülj az aktuális hírekről és eseményekről.

Ha többet szeretnél tudni Afrikáról, olvasni az egyes országokról és az aktuális kérdésekről, böngészd az Afrika Tanulmányok folyóiratot: http://www.afrikatanulmanyok.hu és szemezgess az Afrika Tudástárból: http://www.afrikatudastar.hu

Önkéntesen Afrikában – Afrikáért

Ha szeretnél te is részt venni egy fejlesztési vagy humanitárius projektben, és saját szemeddel megtapasztalni, megérteni, milyen nehézségekkel küzdenek az afrikaiak a mindennapokban, jelentkezz egy rövid vagy hosszú távú önkéntes programra valamely hazai civil szervezeten keresztül!

Fiatalok Lendületben Program

Az **Európai Önkéntes Szolgálat** (EVS) 18–30 év közötti fiataloknak nyújt lehetőséget arra, hogy kipróbálják magukat egy új környezetben, fejlesszék képességeiket, nyelvismeretüket, megismerjenek egy másik kultúrát, gondolkodásmódot, és erősítsék önmagukban a szolidaritás és tolerancia értékeit. Több hazai szervezet is részt vesz küldő szervezetként az EVS-ben: az Afrikáért Alapítvány La Providence árvaházába és Othniel Általános és Középiskolájába küld ki EVS-önkénteseket, a Taita Alapítvány pedig Kenyába, a burai St. Joseph árvaházba fogad önkénteseket.

Magyar Önkéntesküldő Alapítvány
Hungarian Volunteer Sending Foundation

A **Magyar Önkéntesküldő Szolgálat** (HVSF) az EVS mellett egy globális nevelési ösztöndíjprogramban, a GLEN-ben is részt vesz, amely 20–30 év közöttiek számára nyújt lehetőséget arra, hogy egy afrikai országban – pl. Ghánában, Guineában, Ugandában, Nigériában – tapasztalatot szerezzenek, és hazatérve fejlesztési és globális nevelési programokat tudjanak indítani.

Ha érdekelnek az önkéntes lehetőségek és a részvételi feltételek, lépj kapcsolatba a szervezetekkel a honlapjaikon található elérhetőségeiken keresztül! Legyél te is HÍD Afrika és Magyarország között!

Amíg készülődsz, kövesd nyomon, más fiatalok milyen élményeket szereztek önkéntesként a kongói Kinshasában: http://fiatalokafrikaert.blogspot.hu/

Segíteni nem csak Afrikában lehet – itthon is sokat tehetsz Afrikáért és a rászoruló afrikaiakért!

Böngészd a szervezetek honlapját, látogass el rendezvényeikre, gyűjts információkat, és meséld el családodnak, barátaidnak, osztálytársaidnak, amiről hallottál és olvastál! Ösztönözz másokat is arra, hogy foglalkozzanak a fejlődő, köztük az afrikai országok problémáival, és támogassák a globális egyenlőtlenségek és szegénység felszámolásáért indított kezdeményezéseket!

Szerző:
Hegedűs Éva
Fejlesztési és kommunikációs szakember

Hivatkozott irodalom:
1. http://www.un.org/millenniumgoals/
2. http://www.endpoverty2015.org/
3. http://www.worldwewant2015.org/
4. http://www.undp.org/content/undp/en/home/mdgoverview/
5. Millenniumi Fejlesztési Célok - 2012-es jelentés:
http://www.un.org/millenniumgoals/pdf/MDG%20Report%202012.pdf
6. ENSZ Fejlesztési Programja (UNDP) - undp.org
7. ENSZ Gyermekalapja (UNICEF) - unicef.org
8. ENSZ Menekültügyi Főbiztossága (UNHCR) - unhcr.org
9. Élelmezési és Mezőgazdasági Szervezet (FAO) - fao.org
10. Világélelmezési Program (WFP) - wfp.org
11. ENSZ Humanitárius Ügyek Koordinációs Hivatala (OCHA) - unocha.org
12. ENSZ Emberi Jogi Főbiztosa (UN High Commissioner for Human Rights) - ohchr.org
13. Egészségügyi Világszervezet (WHO) - who.int
14. Környezetvédelmi Program (UNEP) - unep.org
15. ENSZ békefenntartók - un.org/en/peacekeeping
16. Afrikai Különleges Tanácsadó Hivatal (Office of the Special Adviser on Africa) - un.org/africa/osaa/
17. Afrikáért Alapítvány - afrikaert.hu
18. AHU – Afrikai-Magyar Egyesület - ahu.hu
19. Taita Alapítvány - taita.info
20. Magyar Ökumenikus Segélyszervezet - segelyszervezet.hu
21. Magyar Önkénteskűldő Szolgálat - hvsf.hu